

2^ο Πρότυπο-Πειραματικό ΓΕΛ Αθηνών
Σχολικό έτος:2013-2014

Ιστορία του φασισμού, του ναζισμού και του αντισημιτισμού

Ερευνητική εργασία

Επιβλέπων καθηγητής : Μιχάλης Πάγκαλος,
φιλόλογος.

Ο φασισμός, ο ναζισμός και ο αντισημιτισμός είναι αρρώστιες του ευρωπαϊκού πολιτισμού που τον απειλούν συθέμελα με μια επιστροφή στη βαρβαρότητα. Αποτελεί λοιπόν χρέος των σκεπτόμενων ανθρώπων να μελετήσουν τις φονικές ιδεολογίες αυτές, ώστε, γνωρίζοντάς τις, να μπορούν, αφενός, να αντιληφθούν το μέγεθος της φρίκης στην οποία οδήγησαν την ανθρωπότητα και, αφετέρου, να είναι ικανοί να αντισταθούν σε μια ενδεχόμενη αναβίωσή τους. Αποτελεί μάλιστα πεποίθησή μας ότι η μελέτη του φασισμού και του ναζισμού από την καθαρά ιστορική του πλευρά πρέπει πάντα να συμπληρώνεται από τη μαρτυρία και τη λογοτεχνική προσέγγιση που μας φανερώνουν άμεσα το φριχτό πρόσωπό του και έρχονται, έτσι, να συμπληρώσουν τα ιστορικά δεδομένα με την προσθήκη της οπτικής του «ανθρώπινου». Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο συγγραφείς όπως ο Πρίμο Λέβι, ο Ααρών Άπελφελντ και ο Ίμρε Κέρτες κατέχουν μια νευραλγική θέση στην παρούσα εργασία.

Στην Ερευνητική Εργασία: «Ιστορία του Φασισμού στην Ευρώπη» συμμετείχαν 20 μαθητές.

Οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες και αξιοποίησαν τόσο την βιβλιογραφία που προτάθηκε από τον διδάσκοντα και τη βιβλιοθήκη του σχολείου, όσο και το διαδίκτυο και άλλες πηγές.

Οι εργασίες τους παρουσιάστηκαν στο τέλος του τετραμήνου με τη μορφή του power point.

Στο πλαίσιο αυτής της ερευνητικής εργασίας ήρθαν και μίλησαν στους μαθητές δύο εξωτερικοί ομιλητές: α) Ο δημοσιογράφος και ερευνητής κ. Δημήτρης Ψαρράς, με θέμα την ιστορία των φασιστικών και νεοναζιστικών οργανώσεων στην Ελλάδα και β) Ο ιστορικός κ. Μενέλαος Χαραλαμπίδης με θέμα την κατοχή και τη δημιουργία των πρώτων κινημάτων αντίστασης.

Επίσης αξιοποιήθηκε κινηματογραφικό υλικό από το Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος, στοιχεία, συνεντεύξεις με επιζώντες, καθώς και η κινηματογραφική ταινία, *Χάννα Άρεντ*, σχετικά με το πρόβλημα της κοινοτοπίας του κακού.

Οι μαθητές χωρίστηκαν στις εξής ομάδες, ανάλογα με το θέμα και την προτίμησή τους

1^η Ομάδα: Βράκα Αικατερίνη, Γερακάρη Ειρήνη, Δούκα Αλεξία, Κουμελά Αθηνά και Πρωτόπαπα Ελένη. Η 1^η ομάδα μελέτησε την έννοια και την ιστορία του αντισημιτισμού στην Ελλάδα και την Ευρώπη και το εβραϊκό Ολοκαύτωμα και παρουσίασε βιβλία του κοινωνιολόγου Π.Α. Ταγκύεφ, του Πρίμο Λέβι, του Ίμρε Κέρτες και άλλων κλασικών του Ολοκαυτώματος.

2^η Ομάδα: Σιδέρης Κωνσταντίνος, Στεφανίδου Στεφάνια, Ταταλιά Λίτσου Δανάη. Η 2^η ομάδα μελέτησε α) την προσωπική οδύσσεια ενός έλληνα Εβραίου, του Ερρίκου Σεβίλια, β) το βιβλίο του Πρίμο Λέβι, *Η Ανακωχή*, για τα στρατόπεδα του θανάτου και του Ααρών Άπελεφελντ, *Ιστορία μιας ζωής*. Επίσης, η ομάδα αυτή είδε και σχολίασε την κινηματογραφική ταινία, *Χάννα Άρεντ*, σχετικά με το πρόβλημα της κοινοτοπίας του κακού.

3^η Ομάδα: Χαριζάνη Δανάη και Τσέτσου Μαρία: η ομάδα αυτή ασχολήθηκε με το θέμα της εξόντωσης των Ελλήνων Εβραίων.

4^η Ομάδα: Κατσικάρου Αθηνά, Τσαουσάρι Νικόλαος, Φάκας Γιάννης, Χαρίτος Χρήστος. Η ομάδα αυτή ασχολήθηκε με την κατοχή και τις απάνθρωπες συνθήκες της πείνας του 1941-1942 και της εξαθλίωσης στις οποίες καταδίκασαν οι γερμανοί κατακτητές τον ελληνικό λαό.

6^η Ομάδα: Ντανιλού Ιγκόρ και Ντέμα Λαμπρινή: η ομάδα αυτή ανέλαβε να μελετήσει τις διάφορες μορφές του φασισμού και των φασιστικών κινημάτων στην Ευρώπη και να διακρίνει εννοιολογικά τον φασισμό από τον ναζισμό μέσα από επιλεγμένο, αξιόλογο ιστορικό υλικό.

7^η Ομάδα: Ντελάκης Τάσος και Πουλόπουλος Γιάννης: η ομάδα αυτή ανέλαβε να μελετήσει το ζήτημα των φασιστικών και νεοναζιστικών ομάδων στην Ελλάδα, χρησιμοποιώντας και το σχετικό βιβλίο του Δημήτρη Ψαρρά.

8^η Ομάδα: Δημήτρης Γιώτης και Καλυψώ Γιαννακοπούλου, που ασχολήθηκε με τις ελληνικές αντιστασιακές οργανώσεις.

1. Τι είναι ο φασισμός και πού γεννήθηκε;

Σύμφωνα με τους ιστορικούς του προηγούμενου αιώνα, πριν δημιουργηθεί η λέξη φασισμός καμία ως τότε γνωστή έννοια που περιέγραφε σκληρότητα, δεσποτία ή τυραννία, δέν ήταν κατάλληλη. Η λέξη <<Fascism>> προέρχεται από το ιταλικό <<Fascio>>, η οποία προέρχεται από τα λατινικά <<Fascium, fascis>> που είναι μάτσο ή δέμα, το οποίο συμβολίζει την ενότητα του κράτους και του έθνους. Επίσημη ημερομηνία γέννησης είναι στις 23 Μαρτίου του 1919 στο Μιλάνο. Ο ίδιος ο Μουσολίνι το κίνημα του το αποκαλούσε Fasci de Combattimento, το οποίο πάνω κάτω σημαίνει << ομάδες μάχης>>, επίσης ο Μουσολίνι ήταν ο πρώτος αρχηγός του πρώτου φασιστικού κόμματος παγκοσμίως. Ο Ναζισμός είναι η μετεξέλιξη του φασισμού. Σύμφωνα με τον ιστορικό Ρόμπερτ Πάξτον [Robert O. Paxton] ο ναζισμός είναι ο φασισμός με την προσθήκη του ρατσισμού, ιδίως με τη μορφή του αντισημιτισμού. Επίσημη γέννηση δεν υπάρχει, αλλά θεωρείται ότι το βιβλίο *Ο αγών μου* του Αδόλφου Χίτλερ, το 1924, είναι η πρώτη εμφάνιση του ναζισμού στην γερμανική κοινωνία.

Η χιτλερική ιδεολογία έτεινε προς την επαναστατική αποκλειστικότητα, ενώ αυτή του φασισμού ήταν πιο επεξεργασμένη και επιλεκτική, διότι η ιδεολογία τους πήγαζε από τον Γκίσταβ λε Μπον και τον Ζορζ Σορέλ, και πολύ γρήγορα ομολόγησε τη σχέση της με ευρύτερα ρεύματα της δυτικής παράδοσης. Ο Μουσολίνι επέμενε ότι ο φασισμός ενσωμάτωνε πολλά στοιχεία από το φιλελευθερισμό, το συντηρητισμό και το σοσιαλισμό σε μια «άνωτερη» συνθεση, ενώ ο Χίτλερ απαιτούσε την επαναστατική απόρριψη όλων των ανταγωνιστικών δογμάτων. Όλοι οι φιλόδοξοι επαναστάτες στοχεύουν στον «καινούργιο άνθρωπο». Ο «καινούργιος άνθρωπος» του εθνικοσοσιαλισμού θα ήταν ένα νέο βιολογικό προϊόν καθώς και ένα νέο πολιτιστικό προϊόν. Ακόμη μια διαφορά είναι ο ακραίος αντισημιτισμός, που ήταν κεντρικό στοιχείο του ναζισμού.

2. Από τον φασισμό στον ναζισμό

Εισαγωγή

Στα πλαίσια της ερευνητικής εργασίας «Φασισμός», μας ανατέθηκε να ασχοληθούμε μετά και από δική μας επιθυμία με το θέμα: Οι Εβραίοι της Ευρώπης και η εξόντωσή τους-Το Ολοκαύτωμα. Έχοντας στα χέρια μας τα εξής λογοτεχνικά βιβλία: Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος, Λίλιθ, Αυτοί που σώθηκαν και αυτοί που βούλιαξαν του Πρίμο Λέβι, Τι είναι ο αντισημιτισμός του Πιέρ Αντρέ Ταγκυέφ και Το μυθιστόρημα ενός ανθρώπου δίχως πεπρωμένο του Ίμβρε Κέρτες και αξιοποιώντας και άλλες πηγές παραθέτουμε την ακόλουθη εργασία .

Κεφάλαιο 1: Άνοδος του Χίτλερ, στόχοι και ιδεολογία

Έχοντας έντονο το συναίσθημα της ήττας και της αγανάκτησης μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο και την προδοσία που δέχτηκε η Γερμανία από τους εγκληματίες του Νοέμβρη ο Αδόλφος Χίτλερ αποφάσισε να γίνει πολιτικός. Μετά τον Α' παγκόσμιο γύρισε στο στρατώνα του συντάγματος του, στο Μόναχο. Με βάση την εκλογή του ως ενός από τους αντιπροσώπους του συντάγματος, έγινε ένα είδος συνδέσμου με την επαναστατική Σοβιετική Κυβέρνηση του Μονάχου του σοσιαλιστή Βαυαρού Πρωθυπουργού Kurt Eisner. Όταν ξέσπασαν ταραχές μετά την δολοφονία του Eisner (1919) ο Χίτλερ δεν φαίνεται να είναι ούτε με το μέρος της Σοβιετικής Δημοκρατίας, ούτε και με το μέρος των ακραία εθνικιστικών και αντιδημοκρατικών Εθελοντικών Σωμάτων, των αντιπάλων τους. Μετά την ολοκληρωτική συντριβή της Σοβιετικής Δημοκρατίας ο Χίτλερ προσλαμβάνεται από τη Διοίκηση Ενόπλων Δυνάμεων του Μονάχου, καθοριστικού παράγοντα εξουσίας της εποχής και παίρνει τον τίτλο του υποδεκανέα. Το Σεπτέμβριο του 1919 παίρνει μέρος στην συνέλευση του Γερμανικού Εργατικού Κόμματος (DAP) που προπαγανδίζει ξενοφοβικές, αντισημιτικές και ψευδοσοσιαλιστικές αντιλήψεις. Ο Ντέξλερ, ιδρυτής της DAP, εντυπωσιασμένος από την ρητορική ικανότητα του Χίτλερ του προτείνει να γίνει μέλος. Με εντολές των προϊσταμένων του ο Χίτλερ γίνεται το 55ο μέλος της DAP. Γνωρίζει τον αντισημίτη συγγραφέα Ντίτριχ Έκαρτ ο οποίος τον υποστηρίζει με λόγια και έργα. Προσελκύει όλο και περισσότερους ακροατές και αποκτά όλο και μεγαλύτερη δύναμη στο κόμμα, το οποίο πλέον εξαρτάται από αυτόν. Την άνοιξη του 1920 συμβάλλει στο νέο πρόγραμμα του κόμματος και με πρωτοβουλία του αλλάζει η ονομασία και τώρα πια ονομάζεται Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα των Γερμανών Εργατών (NSDAP). 31 Μαρτίου του 1920 απολύεται από τον στρατό. Τον Ιούλιο του 1921 αναγκάζει με τελεσίγραφο το παλιό προεδρείο να παραιτηθεί και γίνεται νέος πρόεδρος. Μετά τη συντριβή της "Σοβιετικής Δημοκρατίας" στη Βαυαρία κυβερνά ο εθνικιστής και μοναρχικός Γκούσταβ Ρίτερ φον Καρ στο πρόσωπο του οποίου ο Χίτλερ βλέπει έναν σύμμαχο. Στις 8 Νοέμβρη του 1923 ο Χίτλερ έκανε έφοδο ,μαζί με ένοπλους, σε μια μπιραρία που εκφωνούσε ο Καρ. Υπό την απειλή όπλων δέχτηκε την πρόταση του Χίτλερ να ανατρέψουν την κυβέρνηση του Βερολίνου. Το επόμενο πρωί ο Χίτλερ με υποστηρικτές του θα επιτεθεί στο Βαυαρικό Υπουργείο Στρατιωτικών, ως αρχή της ανατροπής της βαυαρικής κυβέρνησης. Αν και καταδικάζεται σε πενταετή φυλάκιση δεν εκτίει ούτε το ένα πέμπτο της ποινής του. Την παραμονή του στη φυλακή θα γράψει το ' Mein Kampf', δηλαδή *Ο αγών μου* στο οποίο εξηγεί με λεπτομέρειες

τους πολιτικούς του στόχους. Οι πωλήσεις, μεταξύ εννέα χρονών, αγγίζουν τα 240.000 αντίτυπα. Μέχρι το τέλος του πολέμου θα διανεμηθούν 10.000.000 αντίτυπα. Χάρη στα ρεπορτάζ για τη δίκη γίνεται γνωστός και στη βόρειο Γερμανία ως ο πλέον ριζοσπάστης εθνικιστής πολιτικός της Γερμανίας. Έτσι γίνεται διάσημος και η επιρροή του εξαπλώνεται σε άλλο κόμματα πέρα από την NSDAP, το οποίο επανιδρύεται. Στηρίζεται κυρίως σε συνδρομές μελών και λίγων πλούσιων υποστηρικτών, αλλά αυτό αλλάζει με τον καιρό. Ο στρατός ελπίζει ότι με τον Χίτλερ στην Καγκελαρία θα πετύχει την εθνική ανόρθωση της Γερμανίας, την ακύρωση της συνθήκης των Βερσαλλιών και τον επανεξοπλισμό της Ράιχσβερ. Εθνικιστικά στελέχη της πολιτικής και της οικονομίας αρχίζουν να τον στηρίζουν με την ελπίδα ότι μόλις ανέβει στην εξουσία η Γερμανία θα αποκτήσει πάλι πολιτική σταθερότητα. Τέλη Φεβρουαρίου του 1932 επανακτά την γερμανική υπηκοότητα και κατεβαίνει υποψήφιος στις εκλογές. Το NSDAP ως το ισχυρότερο κόμμα μαζεύει τις περισσότερες έδρες. Στις 30 Ιανουαρίου 1933 ο Αδόλφος Χίτλερ γίνεται καγκελάριος. Με τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ δίνεται η ευκαιρία στον Χίτλερ να πείσει τον Πρόεδρο Χίντενμπουργκ να εκδώσει αναγκαστικό διάταγμα. Βάση αυτού ο Χίντενμπουργκ εξουσιοδοτεί τον Χίτλερ να καταργήσει τα κυριότερα πολιτικά δικαιώματα των Γερμανών για ένα διάστημα και να αρχίσει διωγμούς και συλλήψεις κομμουνιστών και αριστερών. Μιας και η εξουσιοδότηση που είχε πάρει ήταν περιορισμένου χρονικού διαστήματος ζητάει από τη Βουλή να του δοθούν έκτακτες εξουσίες βάσει του εξουσιοδοτικού νόμου. Αν και οι βουλευτές του SPD θα ψηφίσουν κατά του Αδόλφου οι υπόλοιποι θα είναι υπέρ. Έτσι, στις 24 Μαρτίου 1933 το Ράιχσταγκ παραχωρεί όλη τη νομοθετική εξουσία στη χιτλερική κυβέρνηση. Τότε ξεκινά στη Γερμανία η περίοδος της εθνικοσοσιαλιστικής δικτατορίας, το λεγόμενο "Τρίτο Ράιχ". Την 1 Ιουλίου 1933 καθιερώνεται η "Δωρεά της γερμανικής οικονομίας για τον Αδόλφο Χίτλερ", βάσει της οποίας κάθε επιχείρηση πρέπει να καταβάλλει ένα συγκεκριμένο ποσοστό των κερδών της στο NSDAP. Στις 30 Ιουνίου με 1 Ιουλίου δολοφονείται με διαταγή του Χίτλερ η αρχηγία των SA αλλά και στρατιωτικοί και πολιτικοί αντίπαλοι του Χίτλερ. Μετά τον θάνατο του πρωθυπουργού στις 2 Αυγούστου 1934, ο γερμανικός στρατός ορκίζεται μπροστά στον πλέον Αρχηγό του κράτους με τον τίτλο του ηγέτη και καγκελάριου Αδόλφου Χίτλερ. Τον Ιανουάριο του 1938 αναλαμβάνει την αρχηγία της Βέρμαχτ.

Κεφάλαιο 2: Αντισημιτισμός και Εβραίοι

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που οδήγησαν στο Εβραϊκό Ολοκαύτωμα και στις αποτρόπαιες πράξεις κατά των Εβραίων και γενικότερα των μειονοτήτων(ομοφυλόφιλοι, κομμουνιστές κ.τλ.)ήταν η αντισημιτισμική ιδεολογία. Ο αντισημιτισμός είναι ένας όρος αμφιλεγόμενος. Σύμφωνα με το δοκιμιακό έργο του Γάλλου φιλόσοφου- πολιτειολόγου -ιστορικού Πιέρ - Αντρέ Ταγκυέφ, "Τι είναι αντισημιτισμός; "η λέξη αυτή ερμηνεύεται ως "αντιεβραϊσμός" δηλαδή "μίσος των Εβραίων ή "διωγμός των Εβραίων". Το 1882 το Brockhaus δίνει το λεξιλογικό ορισμό της νέας λέξης στα γερμανικά(Antisemitismus),δηλαδή "μίσος των Εβραίων" ή "αντίπαλος του Εβραϊσμού". Ο δοκιμογράφος επισημαίνει πως εκείνοι που χρησιμοποιούν τη λέξη χωρίς προηγούμενη εξέταση τη θεωρούν αυθόρμητα ως "ρατσισμός που στρέφεται κατά των Εβραίων".

Κύρια βάση της αντίληψης αυτής, σύμφωνα με το συγγραφέα, υπήρξε ένας "αρχαίος" παγανιστικός αντισημιτισμός. Παράλληλα τονίζει, πως παρά το γεγονός ότι υπήρξαν πράξεις που να εμφανίζουν το αρχαίο αυτό είδος ρατσισμού σε χώρες όπως η Αίγυπτος, Ελλάδα και η Ιταλία, δεν πρέπει να ταυτίζεται με τις σύγχρονες αντιεβραϊκές αντιλήψεις που συνδέονται με το ρατσισμό και τον εθνικισμό.

Η θρησκεία ήταν επίσης καθοριστικός παράγοντας για την εβραιοφοβεία. Στην αρχαιότητα ο Ιουδαϊσμός θεωρούνταν "δεισιδαιμονία και οι θρησκευτικές πρακτικές των Εβραίων στιγματίζονταν ως αποκλειστικές. Ο αντισημιτισμός σφυρηλατήθηκε στη Γερμανία γύρω στα 1870 και 1880 λόγω της ανάδυσης αντιεβραϊκών κινημάτων με εθνικιστική κυρίως κατεύθυνση. Τα κινήματα αυτά παρουσίαζαν με σαφήνεια τον ιδεολογικό πολιτικό στόχο των αντισημιτών, δηλαδή να καταπολεμήσουν έναν εξωτερικό-εσωτερικό εχθρό οριζόμενο ως υπεύθυνο των συμφορών του έθνους. Υπήρχαν δύο είδη αντισημιτισμού:

-Ο προκαλούμενος από αντιεβραίους των μαζικών κομμάτων, οι οποίοι ήταν και ρητά χριστιανοί.

-Και ο απαρτιζόμενος από σοσιαλιστές, συγγραφείς (Βίλχελμ, Μαρ, Ευγένιος Ντόριγκ)ο οποίος ήταν αντιχριστιανικός και γενικότερα αντιθρησκευτικός. Ο συγγραφέας υπογραμμίζει πως και στις δύο περιπτώσεις η φυλετική διάσταση ήταν παρούσα. Σημαντική είναι και η ομιλία της φιλοσόφου Χάννα Άρεντ,η οποία παρουσίασε το πρόσφατο φαινόμενο του αντισημιτισμού(stricto sensu) σε σχέση με το παλιό μίσος των Εβραίων. Υποστήριξε ότι είναι κοσμική θεωρία του 19^{ου} αιώνα, η οποία δεν εμφανίζεται με αυτό το όνομα παρά μόνο μετά το 1870.Επίσης θεωρείται ίδια περίπτωση με το θρησκευτικής προέλευσης μίσος των Εβραίων συγγραφέας με λίγα λόγια μας εξηγεί πως η έννοια του αντισημιτισμού stricto sensu για το οποίο μίλησε η Άρεντ δεν είναι παρά η σύγχρονη εκδοχή του σύγχρονου αντιεβραϊσμού που λειτούργησε ως πολιτισμικός κώδικας.Με αφορμή τα παραπάνω ο Ταγκυέφ καταλήγει να μας εξηγεί με λίγα λόγιατη σύγχρονη έννοια του αντισημίτη.

Αντισημίτης καλείται συνήθως ο εβραϊόφοβος με καθαρά ρατσιστικό τρόπο, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι Εβραίοι είναι ενσάρκωση μιας επιβλαβούς φυλής, η οποία θεωρείται φανταστική ακόμα και από ανθρωπολόγους.

Όλες αυτές οι αντιλήψεις περί εβραιοφοβίας στηρίχθηκαν πάνω σε κάποιους αντιεβραϊκούς μύθους. Πρόκειται απωθητικούς μύθους κατά των Εβραίων που αφορούν την αποιστορικοποιημένο εβραϊκό λαό. Στις αφηγήσεις των μύθων οι Εβραίοι απανθρωπίζονται. Δηλαδή κάποιες φορές παίρνουν τη μορφή ζώων, δαιμόνων ακόμα και επικίνδυνων εγκληματιών. Οι αντιεβραϊκοί μύθοι χωρίζονται σε έξι κατηγορίες:

-«Το μίσος του ανθρώπινου είδους»όπου οι Εβραίοι παρουσιάζονται σαν να μισούν την ίδια την ανθρωπότητα. —«Ο

τελετουργικός φόνος ή κανιβαλισμός»όπου παρουσιάζονται σαν εχθροί απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο με στόχο την αφάνισή του. —«Η

θεοκτονία» η οποία θεωρούνταν και η κεντρική κατηγορία του χριστιανικού αντιεβραϊσμού. Εκεί οι Εβραίοι παρουσιάζονταν σαν να αφανίζουν το θεό.

-«Η δολιότητα, η τοκογλυφία και η χρηματική κερδοσκοπία. Προϋπέθετε την παρουσία των Εβραίων ως πονηρούς κλέφτες και χρηματολάγνους.

-«Η τάση συνωμοσίας με στόχο την παγκόσμια κυριαρχία».

Η ιδέα των Εβραίων ότι ήταν φυλετικά ανώτεροι που θεωρείται ότι απορρέει από μια θεία εκλογή και προϋποθέτει αποικιοκρατία. Ο

συγγραφέας σχολιάζει ότι οι έξι αυτές αφηγήσεις των κατηγοριών κατά των Εβραίων είναι οι πιο εμφανείς κατηγορίες μέσα στην ιστορία.

Τα όνειρα της μαζικής δολοφονίας των Εβραίων τα εκφώνησε πρώτος ο Χίτλερ σε ομιλίες του κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920.Εκείνη την εποχή σκοπός του ήταν περισσότερο ο εκβιασμός παρά η γενοκτονία. Αργότερα όμως όταν πήρε την εξουσία είχε επιλέξει έναν πλαισιωμένο από το νόμο αντισημιτισμό τον οποίο και αντιπαρέβαλε προς τις λαϊκές εκδηλώσεις πάνω σε συναισθηματικά κίνητρα όπως

τα πογκρόμ (βίαιες αντιεβραϊκές εξεγέρσεις) που εμπειρεύσαν σφαγές και λεηλασίες. Τελικά όμως ο αντισημιτισμός αυτός που ήταν θεμελιωμένος στον «ορθό λόγο» δηλαδή σαν μια νόμιμη πράξη μίσους οδήγησε τον Χίτλερ στην ολική εξάλειψη των δικαιωμάτων των Εβραίων με τελικό του στόχο την ολοκληρωτική εξάλειψή τους.

Ανάλογες εξοντώσεις γνώρισαν οι πληθυσμοί των τσιγγάνων καθώς και οι κομμουνιστές, αναρχικοί και ομοφυλόφιλοι που τέθηκαν όλοι αδιακρίτως στο μάτι του κυκλώνα του μισάνθρωπου ναζιστικού παραλογισμού.

Κεφάλαιο 3: Ο εβραϊκός πληθυσμός της Ευρώπης και η αιχμαλωσία του

Γνωρίζοντας κανείς ότι οι Εβραίοι που έπεσαν θύματα της γερμανικής αντισημιτικής μανίας ανέρχονται στα 6.000.000 και ότι αρκετοί Εβραίοι σώθηκαν κατανοεί, ότι ο Εβραϊκός πληθυσμός της Ευρώπης δεν ήταν καθόλου ευκαταφρόνητος.

Ο διωγμός των Εβραίων άρχισε στη Γερμανία έναν μήνα μετά την άνοδο του Αδόλφου Χίτλερ στην Καγκελαρία τον Ιανουάριο του 1933. Σύμφωνα με τους νόμους της Νυρεμβέργης του 1935, οι Εβραίοι έχασαν τα δικαιώματά τους ως πολίτες και με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου το 1939 δεν ήταν πλέον πολίτες και ήταν υποχρεωμένοι να φορούν το κίτρινο έμβλημα με το αστέρι του Δαβίδ. Η υποταγή του εβραϊκού πληθυσμού ξεκίνησε το 1938-1939 από την Αυστρία, την Τσεχοσλοβακία, την Ρουμανία και την Ουγγαρία. Πιο συγκεκριμένα η εβραϊκή κοινότητα της Ουγγαρίας αποτελούνταν από 750.000 Εβραίους εκ των οποίων οι 438.000 κατέληξαν στο Άουσβιτς. Από το 1931 μέχρι το 1941, 161.262 Εβραίοι μετανάστευσαν και έγιναν δεκτοί στις ΗΠΑ. Στις 20 Ιανουαρίου 1942 στο προάστιο του Βερολίνου Γκρόσεν Βάνζεε, 15 ναζι ηγέτες με επικεφαλής τον αρχηγό των Ες-Ες Ράινχαρτ Χάυντριχ συνεδρίασαν με θέμα την «τελική επίλυση του Εβραϊκού προβλήματος». Η απόφασή τους ήταν ότι όλοι οι Εβραίοι της Ευρώπης έπρεπε συστηματικά να μεταφερθούν σε στρατόπεδα της ανατολής, όπου θα τους επιφυλασσόταν η «ανάλογη μεταχείριση». Σε χώρες στις οποίες ο εβραϊκός πληθυσμός έτρεφε φιλικά αισθήματα για τους Εβραίους, οι τελευταίοι κατάφεραν σε μεγάλο ποσοστό να σωθούν. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ιταλία στην οποία η εβραϊκή κοινότητα αριθμούσε 45.000 άτομα και μόνο 650 οδηγήθηκαν στα στρατόπεδα, ενώ 100 από αυτούς σώθηκαν. Βέβαια τα αντιεβραϊκά μέτρα που εξέδωσε ο Μουσολίνι κόστισαν σε 8.000 Εβραίους τη ζωή τους.

Όσον αφορά την Ελλάδα, σημαντικές εβραϊκές κοινότητες ήταν αυτές της Θεσσαλονίκης, των Ιωαννίνων, της Αθήνας και των νησιών όπως η Κρήτη, η Κέρκυρα, και τα Δωδεκάνησα. Το Μάρτιο του 1943 συνελήφθησαν αιφνιδιαστικά 4.200 Εβραίοι από τη βόρεια Ελλάδα, ενώ μέχρι τον Δεκέμβριο του 1943 είχαν αιχμαλωτιστεί 1.200 από τους 3.000 της Αθήνας. Με τη σημαντική συμβολή του Άγγελου Έβερτ που εξέδιδε πλαστές ταυτότητες και του αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού που εξέδιδε πλαστά πιστοποιητικά βαπτίσεων, μέχρι το Μάρτιο του 1944 οι συλλήψεις των Εβραίων δεν ξεπέρασαν τις 1.300. Οι Εβραίοι της κεντρικής Ελλάδας είχαν αφομοιωθεί από τους Έλληνες και μιλούσαν πολύ καλά την ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα λιγότερο από το 1/3 να πέσει στα χέρια των Γερμανών. Αντίθετα η κοινότητα των Ιωαννίνων 1.860 άνθρωποι εξαφανίστηκε στις 25 Μαρτίου 1944 από έναν συνδυασμό παραγόντων όπως συνέβη και στη Θεσσαλονίκη. Από ένα σύνολο 72.000 Εβραίων που ζούσαν στον ελλαδικό χώρο στις αρχές του 1941, θανατώθηκαν περίπου 59.000 μέχρι το τέλος της γερμανικής κατοχής.

Κεφάλαιο 4:Στρατόπεδα συγκέντρωσης-στρατόπεδα εργασίας

Αξιοσημείωτες αναφορές στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στις συνθήκες επιβίωσης γίνονται από πολλούς συγγραφείς που έχουν γράψει αυτοβιογραφικά έργα. Δύο εξ αυτών είναι ο Πρίμο Λέβι και ο Ίμβρε Κέρτες.

Ο Πρίμο Λέβι, επιζών του Άουσβιτς, γεννήθηκε το 1919. Το 1943 συνελήφθη ως μέλος της αντιφασιστικής αντίστασης. Είχε σπουδάσει χημικός, ωστόσο έγινε γνωστός ως συγγραφέας του Άουσβιτς. Το πρώτο του σχετικό βιβλίο του, αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα, είναι το «Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος». Το 1961 μεταφράζεται και στα γερμανικά. Άλλα έργα του: «Η Εκεχειρία», «Αν όχι τώρα, τότε», «Λίλιθ», «Το Περιοδικό σύστημα», «Φυσικές Ιστορίες», «Το κλειδί σε σχήμα αστεριού», «Το επάγγελμα των άλλων»

Το αυτοβιογραφικό βιβλίο *Λίλιθ*, του συγγραφέα Πρίμο Λέβι αποτελείται από πολλές μικρές ιστορίες που μπορούμε να υποθέσουμε πως διαδραματίζονται σε τρεις χρονικές περιόδους, όπως τις χωρίζει και ο συγγραφέας, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Οι ιστορίες του πρώτου κεφαλαίου, που είναι το παρελθόν έχουν ως θέμα τη ζωή σε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης, το λεγόμενο Λάγκερ. Επικεντρώνεται στους ανθρώπους που είναι φυλακισμένοι εκεί μέσα και δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις συμπεριφορές των φυλακισμένων και στο πόσο διαφορετικοί είναι μεταξύ τους. Οι περισσότερες ιστορίες αφορούν τους συγκρατούμενους του και ελάχιστες μιλούν για αυτόν τον ίδιο. Πολλοί διαφορετικοί χαρακτήρες που όμως έχουν ένα κοινό, την εβραϊκή τους καταγωγή, βρίσκονται από τη μια μέρα στην άλλη κλεισμένοι στο στρατόπεδο έχοντας αφήσει πίσω τους τις οικογένειες τους και τη ζωή τους και τώρα προσπαθούν να επιβιώσουν, πολλές φορές ο ένας εις βάρος του άλλου. Η πιο συγκινητική ιστορία είναι αυτή του μαθητή. Μαθητή ονομάζει έναν νεαρό Ούγγρο, τον Μπάντι που ήταν καινούριος στο στρατόπεδο. Ο Μπάντι ήταν στην ομάδα του συγγραφέα, ο οποίος είχε αναλάβει τον ρόλο του δασκάλου. Προσπαθούσε να του μάθει τα κόλπα του στρατοπέδου ώστε να μην κουράζεται τόσο πολύ και να κλέβει φαί για να μην λιμοκτονεί αλλά ο Μπάντι όντας ηθικός και μη θέλοντας να πάει ενάντια στους κανόνες δεν είναι καλός συγγραφέας όπως λέει και ο Πρίμο Λέβι. Μια μέρα που είχαν κατέβει σε μια δεξαμενή ώστε να διαβάσει ο συγγραφέας ένα γράμμα που είχε πάρει κρυφά, ο Μπάντι έβγαλε από την τσέπη του ένα ραπανάκι, το έδωσε στον Πρίμο και του είπε "Έμαθα. Αυτό είναι για σένα. Είναι το πρώτο πράγμα που κλέβω".

Ο ίδιος συγγραφέας στο βιβλίο του «Αυτοί που σώθηκαν και αυτοί που βούλιαξαν» περιγράφει με απόλυτα παραστατικό τρόπο τη ζωή στα στρατόπεδα το «δίκαιο» που επικρατούσε εκεί, τα προνόμια που είχαν αρκετοί κρατούμενοι, την δύσκολη επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων λόγω της πολυγλωσσίας, αλλά και την άσκοπη βία που χρησιμοποιούνταν στα στρατόπεδα για ποικίλους σκοπούς όπως τον εκφοβισμό την υποβάθμιση των ανθρώπων και την εξάντληση των κρατουμένων.

Επίσης ο Πρίμο Λέβι στο βιβλίο του «Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος» παραθέτει την μαρτυρία του για την ύπαρξη των στρατοπέδων, αλλά και για την κράτησή του εκεί για έναν περίπου χρόνο. Τονίζει ότι είναι εσωτερική του ανάγκη η εξωτερίκευση αυτών των συναισθημάτων και ότι οφείλει να αφήσει αυτό το έργο και στις επόμενες γενιές. Με ιδιαίτερα ρεαλιστικό τρόπο αποτυπώνει την προσπάθεια για επιβίωση, τις αντιξοότητες, την παραίτηση από τη ζωή μερικών τους οποίους καλεί

«μουσουλμάνους», αλλά και την ελπίδα που για κάποιους δεν έσβησε ποτέ. Αναφέρει ότι οι άνθρωποι στα στρατόπεδα άλλαζαν πολλοί και απαριθμεί πολλές συγκινητικές ιστορίες, κάποιες από τις οποίες είναι οι εξής:

- Η ανατριχιαστική διαδικασία του «τατουάζ» με το «Διάστικτο γαλαζωπό νούμερο» που αποτελεί την ταυτότητα κάθε κρατούμενου.
- Η είσοδος στο Άουσβιτς και η χαρακτηριστική ταμπέλα «Arbeit macht frei»
- Η σκηνή της προσευχής ενός κρατούμενου που σώθηκε από τα κρεματόρια δίπλα σε κάποιον που σε λίγες ώρες θα καιγόταν.
- Οι εικόνες πείνας ανθρώπων που έτριζαν τα δόντια τους στον ύπνο τους επειδή ονειρεύονταν ότι έτρωγαν.

Ένας άλλος συγγραφέας ο Ίμβρε Κέρτες στο βιβλίο του «Το μυθιστόρημα ενός ανθρώπου δίχως πεπρωμένο» αναφέρει τα εξής: το βιβλίο αποτελεί την διήγηση ενός νεαρού Εβραίου, ο οποίος εκτοπίζεται στο Άουσβιτς και εκτείνεται μέχρι το τέλος του πολέμου και το κλείσιμο του στρατοπέδου. Είναι η περιπέτεια ενός ανθρώπου, που το 1944 του φόρεσαν το κίτρινο αστέρι και το οποίο –αλληγορικά μιλώντας– δεν μπόρεσε να το βγάλει μέχρι και σήμερα. Ενός ανθρώπου, ο οποίος ή θα εγκατέλειπε οριστικά τον αγώνα ή θα έβρισκε περίπλοκους δρόμους προς την εσωτερική ελευθερία. Έτσι, ο δύσμοιρος ήρωας του μυθιστορήματος στα στρατόπεδα συγκέντρωσης δεν βιώνει το δικό του χρόνο, επειδή δεν του ανήκει ούτε ο χρόνος ούτε η γλώσσα ούτε η προσωπικότητά του.

Από την ανάγνωση των παραπάνω βιβλίων προκύπτουν τα ακόλουθα δεδομένα με τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και εργασίας.

Στρατόπεδα συγκέντρωσης

Τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης αποτελούν ίσως τη μεγαλύτερη θηριωδία της πολεμικής μηχανής του Χίτλερ. Χωρίζονταν σε στρατόπεδα εργασίας (π.χ. Άουσβιτς) και εξόντωσης (π.χ. Τρεμπλίνκα). Στα πρώτα οι κρατούμενοι εργάζονταν σκληρά σε συνθήκες μη-επιβίωσης ουσιαστικά, με τροφή και νερό λιγότερο του απαραίτητου, με βία, φόβο και συχνά χωρίς η εργασία που κάνουν να έχει κάποιο σκοπό, πέρα από του να τους ταπεινώσει. Αντιμετωπίζονταν ως δωρεάν εργατικά χέρια, που αντικαθιστούνταν άμεσα μόλις εξέλειπαν. Τα στρατόπεδα εξόντωσης ήταν καθαρά μηχανές θανάτου. Αυτό σημαίνει ότι ο θάνατος δεν προερχόταν απλά από τις κακουχίες του στρατοπέδου, αλλά ήταν αυτοσκοπός του στρατοπέδου. Παρ' όλα αυτά θάλαμοι αερίων και κρεματόρια υπήρχαν και σε στρατόπεδα εργασίας. Η βία που ασκούσαν στα στρατόπεδα συχνά δεν είχε κάποιο «χρηστικό» σκοπό, για αυτό το λόγο ο Πρίμο Λέβι εύστοχα τη χαρακτηρίζει άσκοπη. Αναφέρει ότι ο σαδισμός της ναζιστικής μηχανής δεν αποτελούσε συλλογική παραφροσύνη αλλά θρασεία λογική. Πολλές φορές αυτή η βία όχι απλά δε προσφέρει, αλλά ζημιώνει κιόλας τους ναζί. Ωστόσο, ο κρυμμένος της στόχος είναι η πλήρης ταπείνωση του κρατουμένου, η αίσθηση ότι δεν είναι πλέον άνθρωπος και η απογύμνωσή του από κάθε τι που τον συνδέει με το «ανθρώπινο» παρελθόν του, αλλά και η ελάττωση των ενοχών των εκτελεστών, αφού έτσι νιώθουν ότι στερούν υπο-ανθρώπινες ζωές. Παραδείγματα άσκοπης Βίας:

-Συλλαμβάνονται και οδηγούνται στο Άουσβιτς ετοιμοθάνατοι που τελικά πεθαίνουν στα τρένα

- Συλλογική και επαναλαμβανόμενη ολική γύμνια
- Έλλειψη κουταλιών
- Επίπονες εργασίες που δεν εξυπηρετούν κανένα σκοπό
- bettenbauer, στρώσιμο κρεβατιών, ιερή διαδικασία
- τατουάζ (μη επώδυνο αλλά τραυματικό, συμβολίζει το πέρασμα στην κτηνώδη κατάσταση)
- βία προσκλητηρίου
- πειράματα σε ανθρώπους (μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικά στα εργαστήρια, με μικρότερο κόστος και χωρίς θύματα)
- Προσβολή νεκρών- η στάχτη των κρεματορίων χρησιμοποιείται έως και σαν χαλίκια

Πέρα από τη βία όμως, η έλλειψη επικοινωνίας, στην κυριολεκτική, στην πιο σκληρά κυριολεκτική μορφή της ήταν ένα επίσης πολύ σημαντικό πρόβλημα στα στρατόπεδα που μπορούσε να στοιχίσει τη ζωή. Η γλώσσα περιπέφτει σε αχρηστία, και λόγω της πολυγλωσσίας που υπάρχει και της άγνοιας των γερμανικών, που ήταν η γλώσσα στην οποία δίνονταν οι διαταγές αλλά και λόγω του ακρωτηριασμού και της κακοποίησης της γλώσσας από μέρους των Γερμανών. Φυσικά, και η έλλειψη επικοινωνίας μα τον εκτός στρατοπέδου κόσμο είναι τραυματική, καθώς εντείνει την από-ανθρώπιση.

Τέλος, σημαντικό ζήτημα στα στρατόπεδα αποτελούσε και η λεγόμενη «γκρίζα ζώνη» κρατουμένων. Διότι, υπήρχαν ομάδες μέσα στα στρατόπεδα, οι οποίες, απολαμβάνοντας κάποια πενιχρά προνόμια εκτελούσαν κάποιες απεχθείς για τους ναζι εργασίες. Έτσι, ένας νεοαφιχθείς κρατούμενος, λάμβανε τις πρώτες γροθιές όχι από τους Ες Ες, αλλά από τους συγκρατούμενους του. Αυτό έσπαγε ακόμη περισσότερο το ήδη καταρρακωμένο ηθικό των κρατουμένων, αποτρέποντας κάθε σκέψη εξέγερσης, συνασπισμού, αντίστασης, που είναι άλλωστε και ο σκοπός των Ες Ες.

. Όσο πιο σκληρή είναι η καταπίεση, τόσο μεγαλύτερη διάθεση για συνεργασία υπάρχει. Τα κίνητρα είναι πολλαπλά: τρόμος, ιδεολογικός δελεασμός, δουλική μίμηση του νικητή, μανία εξουσίας, δειλία, ακόμη και σαφής υπολογισμός με σκοπό την υπεκφυγή από τις διαταγές και την επιβληθείσα τάξη (π.χ. Herman Langben, Eugen Cogon, Hans Marsalek). Οι κρατούμενοι σε διοικητική θέση είχαν πρόσβαση σε μυστικές πληροφορίες. Οι ομάδες ήταν για τους Ες Ες ο τρόπος να δείξουν ότι ήταν οι κύριοι των πάντων, της ψυχής και του σώματος των κρατουμένων. Υπάρχουν δεσμοί συννενοχής με τους Ες Ες. Ο Πρίμο Λέβι ξεκαθαρίζει ότι δε μπορούμε να κατηγορήσουμε χωρίς δεύτερη σκέψη όλους όσους συνεργάστηκαν, τους χαρακτηρίζει ως «φτωχοδιαβόλους», όχι ως εχθρούς, εφόσον το περιθώριο της ηθικής επιλογής είναι μικρό και οι περισσότεροι επιζώντες οφείλουν την επιβίωσή τους σε καθαρή τύχη

Ομάδες προνομιούχων κρατουμένων:

Sonder Kommandos

Τρέφονται κανονικά για μερικούς μήνες και είναι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση των κρεματορίων και των θαλάμων αερίων (εισαγωγή-εξαγωγή, έβγαζαν τα χρυσά δόντια, τα μαλλιά, κλπ). Οι Ες Ες φρόντιζαν ώστε να μην επιζήσει κανένας τους, γνώριζαν πάρα πολλά για να ζήσουν. Μετά από μερικούς μήνες τους εξόντωναν με τέχνασμα και προσελάμβαναν καινούργιους. Γι' αυτό άλλωστε κρατούνται σε απομόνωση. Ακόμη, εφοδιάζονται με αλκοόλ και βρίσκονται συνεχώς σε κατάσταση εξευτελισμού και κατάπτωσης. Οι μαρτυρίες τους είναι συνήθως ασαφείς. Οι

τελευταίοι Sonder Kommandos του Άουσβιτς ήταν που ανατίναξαν ένα από τα κρεματόρια. Επιλέγονταν φυσιολογικά και οι περισσότεροι ήταν Εβραίοι. Χρησίμευαν στο σπάσιμο του ηθικού των άλλων κρατούμενων και στην ελάφρυνση των Ες Ες από τις ενοχές, αφού οι ενοχές μετατίθενται στα θύματα που δεν έχουν επίγνωση της αθωότητάς τους.

Καρο

Επιβλέπουν την εργασία στα στρατόπεδα, από αυτούς προέρχονται τα πρώτα χτυπήματα. Στις οδηγίες που τους δίνονται υπάρχει όριο κατώτερης βίας που μπορούν να ασκούν, αλλά όχι ανώτερης. Γενικά είναι πολύ άγριοι με τους άλλους κρατούμενους. Πολλές φορές η βία που ασκούν είναι σαδιστική.

Γιατί το καθήκον γίνεται αποδεκτό;

Το καθήκον δε γίνεται πάντα αποδεκτό. Πολλοί δεν το αποδέχονται, γνωρίζοντας ότι θα πεθάνουν (Π.χ. Εβραίοι Κέρκυρας). Επίσης υπήρξε και η εξέγερση των Sonder Kommandos που αναφέραμε παραπάνω, η οποία όμως καταπνίγηκε. Οι εξεγερθέντες ήταν ανεπαρκώς οπλισμένοι, χωρίς επαφή με τους Πολωνούς παρτιζάνους. Ακολούθησε μάχη με τους Ες Ες που ήταν καταδικασμένη να χαθεί.

Η Διαλογή στα στρατόπεδα, ήταν μια διαδικασία απλή, αλλά επώδυνη Αποτελούσε κομμάτι της άσκοπης βίας. Η πρώτη διαλογή της άφιξης ήταν καθοριστική. Πολλοί, παρίσταναν τους αρρώστους ή τους ανήμπορους πιστεύοντας ότι έτσι θα γλίτωναν. Κι όμως, αυτό τους οδήγησε κατευθείαν στο θάνατο, όπως και τους γέρους και τα παιδιά. Όσον αφορά τις μετέπειτα διαλογές, ήταν συχνές και βασανιστικές. Συχνά τους ξυπνούσαν στη μέση της νύχτας για να εκτελεσθεί η διαδικασία, τους υποχρέωναν να στέκονται για πάρα πολλή ώρα, συχνά μέσα στο ψύχος ή τον καύσωνα, πάντα αναγκάζοντάς τους σε ολική γύμνια, κάτι που τους έκανε να νιώθουν σαν ανυπεράσπιστα ζώα.

Λίλιθ του συγγραφέα Πρίμο Λέβι

Το αυτοβιογραφικό βιβλίο Λίλιθ, του συγγραφέα Πρίμο Λέβι αποτελείται από πολλές μικρές ιστορίες που μπορούμε να υποθέσουμε πως διαδραματίζονται σε τρεις χρονικές περιόδους, όπως τις χωρίζει και ο συγγραφέας, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Οι ιστορίες του πρώτου κεφαλαίου, που είναι το παρελθόν έχουν ως θέμα τη ζωή σε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης, το λεγόμενο λάγκερ. Επικεντρώνεται στους ανθρώπους που είναι φυλακισμένοι εκεί μέσα και δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις συμπεριφορές των φυλακισμένων και στο πόσο διαφορετικοί είναι μεταξύ τους. Οι περισσότερες ιστορίες αφορούν τους συγκρατούμενους του και ελαχίστες μιλούν για αυτόν τον ίδιο. Πολλοί διαφορετικοί χαρακτήρες που όμως έχουν ένα κοινό, την εβραϊκή τους καταγωγή, βρίσκονται από τη μια μέρα στην άλλη κλεισμένοι στο στρατόπεδο έχοντας αφήσει πίσω τους τις οικογένειες τους και τη ζωή τους και τώρα προσπαθούν να επιβιώσουν,

πολλές φορές ο ένας εις βάρος του άλλου. Αυτό που φαίνεται να κάνει ιδιαίτερη εντύπωση στον συγγραφέα είναι το πως οι άνθρωποι αλλάζουν στα στρατόπεδα όχι από επιλογή αλλά εξαιτίας των δύσκολων και αντίξωων συνθηκών, οι οποίες τους αναγκάζουν να καταπατήσουν τις ηθικές τους αξίες και προκειμένου να σωθούν και να επιβιώσουν καταφεύγουν σε κλοπές, καυγάδες και οποιαδήποτε άλλη ενέργεια θα τους εξασφαλίσει φαί, νερό και χρόνο ζωής. Όπως λέει και ο ίδιος το στρατόπεδο είναι ένας καθρέφτης του κόσμου που όπου οι άνθρωποι, είτε είναι κρατούμενοι είτε φύλακες, αποκαλύπτουν τις ποικίλες και συχνά αντιφατικές πτυχές του χαρακτήρα τους. Δηλαδή αυτό που θέλει να μας πεί ο Πρίμο Λέβι είναι πως οι άνθρωποι έβγαζαν είτε τον καλό τους είτε τον κακό τους εαυτό σε μια προσπάθεια να βγουν ζωντανό από το λάγκερ. Προκειμένου να επιβιώσουν έπρεπε να βρουν διάφορους τρόπους για να εξασφαλίσουν τροφή ή κάποιο ρούχο. Πολλές φορές έκαναν συμφωνίες μεταξύ τους και αντάλλασαν φαγητό ή παπούτσια ή κάποιο παλτό που θα τους προστάτευε από το κρύο που επικρατούσε. Χαρακτηριστική ιστορία που παράλληλα αποτέλει και συγκινητικό και ισχύρο δείγμα ανθρωπιάς μέσα από τα στρατόπεδα είναι η ιστορία του Λορέντσο, ενός νεαρού οικοδόμου από το Φοσσάνο της Ιταλίας. Ο Λορέντσο από τότε που γνώρισε τον Πρίμο Λέβι, μιας και δούλευαν μαζί κάποια περίοδο στο στρατόπεδο του πήγαινε κάθε μέρα μια μεγάλη κατσαρόλα, που βοήθησε ιδιαίτερα τον συγγραφέα καθώς όπως γράφει και ο ίδιος στο βιβλίο του παρείχε επιπλέον θερμίδες για να δουλέψει, χωρίς κανένα αντάλλαγμα. Όπως φαίνεται και από πολλές ιστορίες, πέρα από τους τσακωμούς και τις διαφωνίες που υπήρχαν μεταξύ των κρατουμένων του Λάγκερ, ο συγγραφέας αναπτύσσει βαθιές φιλίες με πολλούς από τους φυλακισμένους στο στρατόπεδο. Η πιο συγκινητική ιστορία είναι αυτή του μαθητή. Μαθητή ονομάζει έναν νεαρό Ούγγρο, τον Μπάντι που ήταν καινούριος στο στρατόπεδο. Ο Μπάντι ήταν στην ομάδα του συγγραφέα, ο οποίος είχε αναλάβει τον ρόλο του δασκάλου. Προσπαθούσε να του μάθει τα κόλπα του στρατοπέδου ώστε να μην κουράζεται τόσο πολύ και να κλέβει φαί για να μην λιμοκτόνει αλλά ο Μπάντι όντας ηθικός και μη θέλοντας να πάει ενάντια στους κανόνες δεν είναι κάλος συγγραφέας όπως λέει και ο Πρίμο Λέβι. Μια μέρα που είχαν κατέβει σε μια δεξάμενη ώστε να διαβάσει ο συγγραφέας ένα γράμμα που είχε πάρει κρυφά, ο Μπάντι έβγαλε από την τσέπη του ένα ραπανακί, το έδωσε στον Πρίμο και του είπε "Έμαθα. Αυτό είναι για σένα. Είναι το πρώτο πράγμα που κλέβω".

Οι υπόλοιπες ιστορίες του δευτέρου και του τρίτου κεφαλαίου υποθέτουμε πως αποτελούν το μέλλον και το παρόν αντίστοιχα, όπως τα ονομάζει ο συγγραφέας. Οι ιστορίες αυτές μιλούν για το παρόν και το μέλλον των χαρακτήρων με τους οποίους ήταν κρατούμενος στο λάγκερ ο συγγραφέας, Πρίμο Λέβι. Μας αφηγείται σύντομες ιστορίες από την καθημερινότητα τους και τους διαλόγους που είχαν μεταξύ τους. Παρ' όλα αυτά τίποτα δεν μαρτυράει την τραυματική εμπειρία του στρατοπέδου στη ζωή τους.

Κεφάλαιο 5: Το ολοκαύτωμα και η αποτίμησή του

Με την αναγόρευση του Χίτλερ σε Καγκελάριο, στις 30 Ιανουαρίου 1933, ο ρατσισμός και ιδιαίτερα ο αντισημιτισμός καθιερώθηκαν ως δόγματα του Γερμανικού Κράτους. Από τον Απρίλιο του 1933 ξεκίνησε μία κλιμακούμενη σειρά αντι-εβραϊκών μέτρων κοινωνικού αποκλεισμού, στέρησης στοιχειωδών ανθρωπίνων και δημοκρατικών δικαιωμάτων, κατάσχεσης περιουσιών, διώξεων και

ωμής βίας. Το φασιστικό πνεύμα του καθεστώτος οδήγησε, επίσης, στο δημόσιο κάψιμο βιβλίων (επιστημονικών, λογοτεχνικών) με σκοπό, όπως υποστήριζαν οι Ναζί, την «κάθαρση της γερμανικής κουλτούρας από επικίνδυνες ιδέες». Τη νύχτα της 10ης Μαΐου 1933 κάηκαν δεκάδες χιλιάδες βιβλία σε 30 γερμανικές πόλεις. Από τον Σεπτέμβριο του 1935, με τη θέσπιση των «Νόμων της Νυρεμβέργης», που αποσκοπούσαν στη διατήρηση της «καθαρότητας» της Άριας φυλής, τα αντιεβραϊκά μέτρα εντάθηκαν ακόμη περισσότερο και οι Εβραίοι απώλεσαν κάθε πολιτικό και κοινωνικό δικαίωμα. Το βράδυ της 9^{ης} προς τη 10η Νοεμβρίου 1938 ξέσπασαν σε όλη την επικράτεια του Ράιχ επιθέσεις κατά εβραϊκών συνοικιών, οικογενειών, επιχειρήσεων, συναγωγών από μέλη της ναζιστικής νεολαίας και των SS, με την ανοχή της αστυνομίας. Ο τραγικός απολογισμός (91 Εβραίοι νεκροί, 267 κατεστραμμένες συναγωγές, 7.500 λεηλατημένες επιχειρήσεις), χαρακτηρίστηκε από το ναζιστικό καθεστώς ως “αιματηρή εκδίκηση των Γερμανών κατά των Εβραίων”.

Παράλληλα, πρέπει να σημειωθεί ότι σε εφαρμογή του δόγματος της “καθαρότητας” της Άριας φυλής, από το 1939 ξεκίνησαν ειδικά προγράμματα ευθανασίας (με την ονομασία T-4), ακόμη και μέσα στη Γερμανία, όπου θανατώνονταν, από Ναζί γιατρούς, άνθρωποι διανοητικά καθυστερημένοι, ανάπηροι και λοιπές κατηγορίες ατόμων με ειδικές ανάγκες. Επίσης, διώχθηκαν και οδηγήθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης ομάδες ατόμων όπως οι Ρομ και οι ομοφυλόφιλοι.

Αριθμός όσων κάηκαν και σώθηκαν

Περισσότερο από 12 εκατομμύρια αντρών, γυναικών και παιδιών που θανατώθηκαν από τις χώρες που εισέβαλαν οι Γερμανοί περίπου 8 εκατομμύρια πέθαναν στα στρατόπεδα.

Στο Άουσβιτς πέθαναν πάνω από 3 εκατομμύρια άτομα τα 2,5 εκατομμύρια από αυτά στους θαλάμους αερίων.

Αριθμός θυμάτων

Στην επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου του Στρατοπέδου καταγράφονται το πλήθος και οι κατηγορίες των εξής καταγεγραμμένων θυμάτων αυτού του στρατοπέδου, με τα αντίστοιχα διακριτικά σήματα με τα οποία τους χαρακτήριζαν οι Ναζιστές:

Εβραίοι (δύο τρίγωνα που σχηματίζουν εξάκτινο αστέρι, σε συνδυασμό με την κατηγορία του κρατουμένου): Από το 1943 και έπειτα αποτελούσαν την πιο πολυάριθμη ομάδα κρατουμένων. Συνολικά 1.100.000 Εβραίοι εκτοπίστηκαν στο Άουσβιτς μεταξύ των ετών 1940-1945. Περίπου 960.000 θανατώθηκαν εκεί (από τους οποίους 865.000 σε θαλάμους αερίων αμέσως κατά την άφιξή τους και περίπου 95.000 από τις 200.000 Εβραίων που ήταν καταγεγραμμένοι ως κρατούμενοι). Υπολογίζεται ότι περίπου 55.000 Έλληνες Εβραίοι εκτοπίστηκαν με προορισμό αυτό το στρατόπεδο.

Πολιτικοί κρατούμενοι (κόκκινο τρίγωνο): Στην πλειονότητά τους ήταν Πολωνοί που είχαν συλληφθεί κατά τη διάρκεια ενεργειών καταστολής ή λόγω της συμμετοχής τους σε αντιστασιακά κινήματα. Ο αριθμός τους ανέρχεται στους 160.000 περίπου.

Πολωνοί ("P" πάνω σε κόκκινο τρίγωνο): Ήταν η πολυπληθέστερη ομάδα μη Εβραίων κρατουμένων. Περίπου 140-150.000 Πολωνοί εκτοπίστηκαν σε αυτό το

στρατόπεδο. Οι μισοί από αυτούς, περίπου 70-75.000 άτομα, εξοντώθηκαν είτε με εκτελέσεις είτε πέθαναν από την πείνα ή τις ασθένειες.

Αθίγγανοι και κοινωνικά απροσάρμοστοι (μαύρο τρίγωνο): Περίπου 23.000 Αθίγγανοι βρήκαν το θάνατο εκεί, η πλειονότητά τους μέσω αποτέφρωσης. Επίσης, υπήρχε ένας μικρός αριθμός πορνών.

Αιχμάλωτοι πολέμου: Αφορά κυρίως σοβιετικούς αιχμαλώτους πολέμου. Περίπου 15.000 άτομα εκτοπίστηκαν εκεί και όλοι τους σχεδόν εξοντώθηκαν.

Άλλες εθνικές ομάδες: Υπολογίζεται ότι πάνω από 10.000 κρατούμενοι προέρχονταν από διάφορες άλλες εθνικές ομάδες, Τσέχοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Σλοβένοι, κ.α.

Σωφρονιστικοί κρατούμενοι: Υπολογίζεται ότι υπήρχαν περίπου 11.000 κρατούμενοι εξαιτίας διαφόρων παραπτωμάτων.

Ποινικοί κρατούμενοι (πράσινο τρίγωνο): Αυτή η κατηγορία περιλάμβανε λίγες εκατοντάδες κρατουμένων.

Μάρτυρες του Ιεχωβά (μωβ τρίγωνο): Φυλακίζονταν λόγω της συμπεριφοράς και της στάσης τους, που ήταν αποτέλεσμα των θρησκευτικών πεποιθήσεών τους. Υπήρχαν τουλάχιστον 138 καταγεγραμμένοι Μάρτυρες του Ιεχωβά. Υπήρχαν επίσης 249 κρατούμενοι που είχαν καταχωρηθεί σε άλλες κατηγορίες, αν και ήταν γνωστό ότι ήταν Μάρτυρες του Ιεχωβά.

Ομοφυλόφιλοι (ροζ τρίγωνο): Τουλάχιστον μερικές δεκάδες ομοφυλόφιλων φυλακίστηκαν και καταγράφηκαν σε αυτή την κατηγορία.

Κρεματόρια

Τα κρεματόρια που κατασκευάστηκαν από τις κατοχικές αρχές της ναζιστικής Γερμανίας στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Άουσβιτς - Μπίρκεναου προορίζονταν για την καύση των πτωμάτων των κρατουμένων, κυρίως Εβραίων, οι οποίοι θανατώνονταν προηγουμένως με το δηλητηριώδες αέριο Κυκλώνα Β (Zyklon – B) στους παρακείμενους θαλάμους αερίων. Οι άνθρωποι πέθαιναν σε 15-20 λεπτά. Η τέφρα χρησιμοποιούνταν ως λίπασμα ή ως υλικό για να αποξηραθούν οι γούρνες και τα ποτάμια της περιοχής.

Ειδικές ομάδες κρατουμένων, οι λεγόμενοι «Ζόντερκομάντο» (Sonderkommando), ήταν επιφορτισμένοι, με εντολή της διοίκησης του στρατοπέδου, να εφοδιάζουν τους φούρνους των κρεματορίων με τα πτώματα που μεταφέρονταν από τους θαλάμους αερίων, αφού αφαιρούσαν πρώτα δαχτυλίδια, σκουλαρίκια, χρυσά δόντια από τους νεκρούς.

Καταστροφή κρεματορίων

Οι αποτεφρωτήρες στο Μπίκερναου, που κατασκευάστηκαν το 1942 με εντολή του ανώτατου διοικητή των Ες-Ες και κύριο αρχιτέκτονα του Ολοκαυτώματος Χάινριχ Χίμλερ, μπορούσαν να αποτεφρώσουν 12.000 και περισσότερα πτώματα την ημέρα. Οι κλίβανοι στο στρατόπεδο αυτό καταστράφηκαν με την είσοδο των σοβιετικών στρατευμάτων τον Ιανουάριο του 1945.

Κεφάλαιο 6:Ο απόηχος του ολοκαυτώματος στην Ευρώπη τότε και σήμερα

Σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις την εποχή του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, οι άνθρωποι όχι μόνο δεν γνώριζαν τι συνέβαινε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης αλλά αγνοούσαν ίσως και την ύπαρξη αυτών και των κρεματορίων. Ο πόλεμος στην Ευρώπη τελείωσε στις 8 Μαΐου 1945. Τα επόμενα χρόνια επουλώθηκαν κάποια προσωπικά τραύματα, αλλά οι Εβραίοι δεν αποκαταστάθηκαν πλήρως για τα δεινά που υπέστησαν ως σύνολο στην Ευρώπη. Οι ελπίδες και οι προσπάθειες των

Εβραίων επικεντρώθηκαν στην ίδρυση και τη διατήρηση του κράτους του Ισραήλ, καθώς και στον εντοπισμό και στην δίκη των ναζι εγκληματιών του πολέμου. Η ημέρα του Ολοκαυτώματος, ημέρα μνημόσυνου, τηρείται στο Ισραήλ στις 27 του Νισάν και σε άλλες χώρες στις 19 ή 20 Απριλίου. Η ημέρα αυτή είναι η επέτειος της έναρξης της εξέγερσης στο γκέτο της Βαρσοβίας.

Σήμερα σε όλες τις ευρωπαϊκές πόλεις διδάσκεται το Ολοκαύτωμα στο μάθημα της ιστορίας. Όπως άλλωστε αναφέρει και ο Πρίμο Λέβι το βιβλίο του «Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος» διδάσκεται επίσημα στα σχολεία. Παρόλα αυτά όπως πριν από έναν αιώνα υπήρξαν αρνητές της ύπαρξης των Εβραίων, έτσι και σήμερα υπάρχουν αρνητές της ύπαρξης του Ολοκαυτώματος.

3. Λογοτεχνικές προσεγγίσεις του ναζιστικού φαινομένου

3.1 Πρίμο Λέβι, Αυτοί που βούλιαξαν και αυτοί που σώθηκαν.

Ο Πρίμο Λέβι, επιζών του Άουσβιτς, γεννήθηκε το 1919. Το 1943 συνελήφθη ως μέλος της αντιφασιστικής αντίστασης. Είχε σπουδάσει χημικός, ωστόσο έγινε γνωστός ως συγγραφέας του Άουσβιτς. Το πρώτο του σχετικό βιβλίο του, αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα, είναι το «Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος». Το 1961 μεταφράζεται και στα γερμανικά. Άλλα έργα του: «Η Εκχειρία», «Αν όχι τώρα, πότε», «Λίλιθ», «Το Περιοδικό σύστημα», «Φυσικές Ιστορίες», «Το κλειδί σε σχήμα αστεριού», «Το επάγγελμα των άλλων»

Κεφάλαιο 1: Η μνήμη της προσβολής

Το κεφάλαιο αναλύει τη δυσκολία της ιστοριογραφίας των στρατοπέδων. Οι Ναζί είχαν επιδιώξει να ξαναγράψουν την ιστορία, να γίνουν κύριοι του παρελθόντος. Αναφέρει, ότι όσον αφορά τους μαρτυρίες, συμμετέχουν όλοι οι παράγοντες που μπορούν να παραποιήσουν τις αναμνήσεις. Για κάποιους, τα βασανιστήρια ραγίζουν την εμπιστοσύνη τους στην ανθρωπότητα. Οι απολογίες των βασανιστών είναι επίσης αβάσιμες, καθώς για να κάνουν τη συνείδησή τους να σιωπήσει, είτε παραποιούν τα γεγονότα, συνειδητά ή ασυνείδητα («κατασκευάζουν μια βολική πραγματικότητα» σιγά σιγά χάνεται η διάκριση ανάμεσα στο γεγονός και το κατασκευάσμα), ή τα υποβαθμίζουν, ή εφευρίσκουν δικαιολογίες, ή αρνούνται τα πάντα. (π.χ. Ες, Άιχμαν: «δε μπορούσαμε να αποφασίσουμε, η ικανότητα να αποφασίσουμε είχε ακρωτηριαστεί»). Ο Λέβι αναφέρει ότι η καταπίεση όντως υπήρχε, αλλά δεν ήταν ανίκητη, ειδικά για ανθρώπους όπως ο Ες και ο Άιχμαν. Ακόμη τονίζει ότι τα κίνητρα είναι εύκολο να παραποιηθούν. Σημειώνει επίσης ότι ο χρόνος δυσχεραίνει τη διαδικασία της ιστοριογραφίας, καθώς τα «δε γνωρίζω» αρχίζουν πλέον να γίνονται πιστευτά. Το μεγαλύτερο κομμάτι των μαρτύρων προέρχεται από αυτούς που δεν είχαν αγγίξει τον πάτο και συχνά τύγχαναν προνομίων, επομένως έχουν λόγους να θέλουν να ξεχάσουν ή να κρύψουν πράγματα. Καταλήγει ότι δε μπορούμε να γνωρίζουμε πόσο μεγάλο είναι το κομμάτι του στρατοπεδικού κόσμου που έχει ιστορικά χαθεί.

Κεφάλαιο 2: Η Γκρίζα Ζώνη

Ίσως το σημαντικότερο κεφάλαιο του βιβλίου. Αναφέρεται στη μερίδα των κρατούμενων που τύγχαναν προνομίων. Ξεκινάει ξεκαθαρίζοντας ότι στα στρατόπεδα δεν υπήρχε το καθιερωμένο σχήμα «καλοί-κακοί», «εχθροί-φίλοι»,

καθώς οι πρώτες γροθιές στους νεοαφιχθέντες προέρχονταν από τους παλαιότερους συγκρατούμενους τους. Ο κάθε νεοαφιχθέντας θεωρείται εχθρός από τη «Γκρίζα Ζώνη» των κρατουμένων, που θέλει να διατηρήσει και να εδραιώσει τα πενιχρά προνόμιά της. Αυτό σπάει το ηθικό του και απομακρύνουν οποιαδήποτε σκέψη αντίστασης, πράγμα που είναι και σκοπός των Ες Ες. Ακόμα αποτελούν εύκολο αντικείμενο για να ξεσπάσουν. Άλλωστε ας μη ξεχνάμε πως τα στρατόπεδα επαναφέρουν τα κτηνώδη ένστικτα του ανθρώπου (ο θάνατός σου η ζωή μου). Οι προνομιούχοι κρατούμενοι, όπως είναι αναμενόμενο αποτελούν μειονότητα στα στρατόπεδα και προέρχονται κυρίως από την ομάδα των εγκληματιών και γενικότερα όσων στους οποίους οι Ναζί έβλεπαν εν δυνάμει συνεργάτες. Οι Ναζί έτσι, δεν εξασφαλίζουν μόνο δωρεάν εργατικά χέρια από τα στρατόπεδα, αλλά και δυνάμεις ασφαλείας. Επίσης, οι προνομιούχοι κρατούμενοι βαρύνονται με ενοχές και έτσι αποκτούν δεσμούς συννεοχής με τους εντολείς, πράγμα που τους κάνει διστακτικό στο να μιλήσουν για τα στρατόπεδα και να αποκαλύψουν την κτηνωδία τους. Όσο πιο σκληρή είναι η καταπίεση, τόσο μεγαλύτερη διάθεση για συνεργασία υπάρχει. Τα κίνητρα είναι πολλαπλά: τρόμος, ιδεολογικός δελεασμός, δουλική μίμηση του νικητή, μανία εξουσίας, δειλία, ακόμη και σαφής υπολογισμός με σκοπό την υπεκφυγή από τις διαταγές και την επιβληθείσα τάξη (π.χ. Herman Langben, Eugen Cogon, Hans Marsalek). Οι κρατούμενοι σε διοικητική θέση είχαν πρόσβαση σε μυστικές πληροφορίες. Οι ομάδες ήταν για τους Ες Ες ο τρόπος να δείξουν ότι ήταν οι κύριοι των πάντων, της ψυχής και του σώματος των κρατουμένων. Υπάρχουν δεσμοί συννεοχής με τους Ες Ες. Ο Πρίμο Λέβι ξεκαθαρίζει ότι δε μπορούμε να κατηγορήσουμε χωρίς δεύτερη σκέψη όλους όσους συνεργάστηκαν, τους χαρακτηρίζει ως φτωχοδιαβόλους, όχι ως εχθρούς, εφόσον το περιθώριο της ηθικής επιλογής είναι μικρό και οι περισσότεροι επιζώντες οφείλουν την επιβίωσή τους σε καθαρή τύχη

Ομάδες προνομιούχων κρατουμένων:

Sonder Kommandos

Τρέφονται κανονικά για μερικούς μήνες και είναι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση των κρεματορίων και των θαλάμων αερίων (εισαγωγή-εξαγωγή, έβγαζαν τα χρυσά δόντια, τα μαλλιά, κλπ). Οι Ες Ες φρόντιζαν ώστε να μην επιζήσει κανένας τους, γνώριζαν πάρα πολλά για να ζήσουν. Μετά από μερικούς μήνες τους εξόντωναν με τέχνασμα και προσλάμβαναν καινούργιους. Γι αυτό άλλωστε κρατούνται σε απομόνωση. Ακόμη, εφοδιάζονται με αλκοόλ και βρίσκονται συνεχώς σε κατάσταση εξευτελισμού και κατάπτωσης. Οι μαρτυρίες τους είναι συνήθως ασαφείς. Οι τελευταίοι Sonder Kommandos του Άουσβιτς ήταν που ανατίναξαν ένα από τα κρεματόρια. Επιλέγονταν φυσιολογικά και οι περισσότεροι ήταν Εβραίοι. Χρησίμευαν στο σπάσιμο του ηθικού των άλλων κρατουμένων και στην ελάφρυνση των Ες Ες από τις ενοχές, αφού οι ενοχές μετατίθενται στα θύματα που δεν έχουν επίγνωση της αθωότητάς τους.

Καρο

Επιβλέπουν την εργασία στα στρατόπεδα, από αυτούς προέρχονται τα πρώτα χτυπήματα. Στις οδηγίες που τους δίνονται υπάρχει όριο κατώτερης βίας που μπορούν να ασκούν, αλλά όχι ανώτερης. Γενικά είναι πολύ άγριοι με τους άλλους κρατούμενους. Πολλές φορές η βία που ασκούν είναι σαδιστική.

Γιατί το «καθήκον» γίνεται αποδεκτό;

Το καθήκον δε γίνεται πάντα αποδεκτό. Πολλοί δεν το αποδέχονται, γνωρίζοντας ότι θα πεθάνουν (Π.χ. Εβραίοι Κέρκυρας). Επίσης υπήρξε και η εξέγερση των Sonder Kommandos που αναφέραμε παραπάνω, η οποία όμως καταπνίγηκε. Οι εξεγερθέντες ήταν ανεπαρκώς οπλισμένοι, χωρίς επαφή με τους Πολωνούς παρτιζάνους. Ακολούθησε μάχη με τους Ες Ες που ήταν καταδικασμένη να χαθεί.

Κεφάλαιο 3: Η Ντροπή

Στο κεφάλαιο αυτό, αρχικά καταρρίπτεται η «χαρά μετά την καταιγίδα» που είναι κοινώς πιστευτό ότι βίωσαν οι κρατούμενοι κατά την απελευθέρωση. Περιγράφεται η τραγικότητα αυτών των στιγμών, όπου οι κρατούμενοι ξαναβρίσκουν την ανθρώπινη ταυτότητά τους και επομένως ντρέπονται για την κτηνώδη κατάσταση στην οποία είχαν ζήσει για μήνες, ίσως χρόνια. Επιστρέφουν οι ανθρώπινες ευθύνες και η οδύνη για τη χαμένη οικογένεια, για τη δυστυχία, την εξάντληση, τη ζωή στα ερείπια. Πάνω απ' όλα όμως, η αλλαγή του ηθικού κώδικα που έχει επέλθει στα στρατόπεδα (όλοι έχουν κλέψει, έχουν ξεχάσει πατρίδα, οικογένεια, πολιτισμό, παρελθόν, συγκεντρώνονται στην παρούσα στιγμή). Βασικός κανόνας επιβίωσης στα Λάγκερ ήταν ο καθένας να νοιάζεται πρώτα για τον εαυτό του. Πολλοί κρατούμενοι αυτοκτονούν στην απελευθέρωση, ενώ ελάχιστοι αυτοκτονούσαν κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας. Άλλωστε η αυτοκτονία είναι ανθρώπινη επιλογή. Η ενοχή που νιώθουν οι κρατούμενοι έχουν σχέση με το ότι σαν άβουλα ζώα που επιδιώκουν απλά την επιβίωση στα οποία είχαν μετατραπεί, δεν έπραξαν τίποτα, ή όχι αρκετά κατά των Γερμανών. Ειδικά όσοι συνέργησαν με τους Γερμανούς (Γκρίζα ζώνη), απωθούν την ανάμνηση. Άλλοι νιώθουν ντροπή γιατί πιστεύουν ότι επέζησαν στη θέση κάποιου άλλου που ίσως το άξιζε περισσότερο. Πράγματι, επιζώντες ήταν συνήθως οι χειρότεροι των κρατουμένων, οι καταδότες, οι βίαιοι, οι αναίσθητοι. Γενικά ο κανόνας, αυτοί που άγγιξαν τον πάτο είναι αυτοί που βούλιαξαν, όχι αυτοί που σώθηκαν. Γι αυτό δε μπορούμε να γνωρίζουμε πιο κομμάτι του στρατοπεδικού κόσμου έχει χαθεί. Άλλοι κρατούμενοι νιώθουν ντροπή για λογαριασμό των Γερμανών και ειδικά αυτών που προφασίζονται άγνοια. Οι μόνοι που ίσως βιώνουν χαρά είναι αυτοί που αγωνίστηκαν μέσα στα στρατόπεδα και ένιωσαν ότι βρίσκουν τη δικαίωση.

Κεφάλαιο 4: Επικοινωνώντας

Η επικοινωνία στα στρατόπεδα αποτελούσε ζήτημα ζωής και θανάτου, και συχνότατα ήταν αδύνατο να επιτευχθεί. Η γλώσσα στα στρατόπεδα έχει περιπέσει σε αχρηστία. Οι διαταγές των Γερμανών στην αργκό των στρατοπέδων που αποτελεί κακοποίηση της γλώσσας δεν γίνονται κατανοητές από τους μη ομιλούντες τα γερμανικά, άρα οι δεύτεροι είναι διστακτικοί στην εκτέλεσή τους, που σημαίνει ξυλοδαρμό. Μάλιστα, στο Μαουτχάουζεν, το μαστίγιο αποκαλούνταν «διερμηνέας». Επίσης, σημαντική είναι και η έλλειψη επικοινωνίας με τον κόσμο εκτός του στρατοπέδου. Οι καινούριοι κρατούμενοι αποτελούσαν ελπίδα για τους παλιούς διότι μπορεί να μετέφεραν ειδήσεις από τον έξω κόσμο. Αυτή η έλλειψη επικοινωνίας οξύνει την αίσθηση αποξένωσης από τον κόσμο και πείθει τους κρατουμένους ότι δεν πρόκειται να επιστρέψουν ποτέ σε αυτόν.

Κεφάλαιο 5: Άσκοπη Βία

Για τη Χιτλερική εξουσία, η βία και η πρόκληση πόνου αποτελεί αυτοσκοπό. Παρ όλα αυτά, προκύπτει το εξής ερώτημα: Αυτή ή άσκηση βίας αποτελούσε ανθρώπινο σχέδιο ή συλλογική παραφροσύνη; Ήταν προϊόν κακής λογικής ή απλά στερούταν λογικής; Η λογική του εθνικοσοσιαλισμού υπαγορεύεται από την εξάπλωση της

Γερμανίας, την κατάπνιξη του εργατικού κόμματος, την ηγεμονία στην ηπειρωτική Ευρώπη, την εξάλειψη του μπολσεβικισμού και του ιουδαϊσμού, την νομή της παγκόσμιας κυριαρχίας με την Αγγλία και τις ΗΠΑ, την αποθέωση της Γερμανικής φυλής και την εξάλειψη των αρρώστων και αχρήστων στομάτων. Επομένως συμπεραίνουμε ότι πρόκειται για θρασεία λογική και όχι για παραφροσύνη. Οι προβλεπόμενοι τρόποι κατάκτησης των παραπάνω στόχων ήταν η εξαπόλυση στρατιωτικών επιθέσεων, οι ανηλεείς πόλεμοι, η υποστήριξη των πεμπτοφαλαγγιτών, η μετακίνηση, η καθυπόταξη η στείρωση και η εξόντωση ολοκληρωτων πληθυσμών. Δεν ήταν παράφρονες, απλά απομακρύνθηκαν σταδιακά από την πραγματικότητα, η ηθική τους αποσυνδέεται από την κοινή ηθική. Θεωρούν ότι ο κρατούμενος δεν αρκεί να πεθάνει, πρέπει να πεθάνει αγωνιώντας. Συγκεκριμένα περιστατικά άσκοπης βίας:

- Συλλαμβάνονται και οδηγούνται στο Άουσβιτς ετοιμοθάνατοι που τελικά πεθαίνουν στα τρένα
- Συλλογική και επαναλαμβανόμενη ολική γύμνια
- Έλλειψη κουταλιών
- Επίπονες εργασίες που δεν εξυπηρετούν κανένα σκοπό
- bettenbauer, στρώσιμο κρεβατιών, ιερή διαδικασία
- τατουάζ (μη επώδυνο αλλά τραυματικό, συμβολίζει το πέρασμα στην κτηνώδη κατάσταση)
- βία προσκλητηρίου
- πειράματα σε ανθρώπους (μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικά στα εργαστήρια, με μικρότερο κόστος και χωρίς θύματα)
- Προσβολή νεκρών- η στάχτη των κρεματορίων χρησιμοποιείται έως και σαν χαλίκια

«Σκοπός» άσκοπης βίας: Σπάσιμο ηθικού, από-ανθρωποποίηση, ελάττωση ενοχών του εκτελεστή

Σκοπός στρατοπέδων:

Δωρεάν εργασία εκμηδένιση πολιτικών αντιπάλων, εξόντωση κατώτερων φυλών

Η βία των Ες Ες δεν αποτελεί προϊόν σκέψης. Χαρακτηρίζονται ως αμβλύνοα κτήνη. Διαπαιδαγωγούνται για αυτό το είδος βίας, ανατρέπεται η ηθική τους. Γνωρίζουμε ότι η εξουσία της προπαγάνδας είναι απεριόριστη στα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Γενικότερα η ναζιστική βία πολλές φορές έφερνε ζημίες, πράγμα που σημαίνει ότι το κίνητρο της προσβολής ήταν μεγαλύτερο από το κίνητρο του κέρδους.

Κεφαλαίο 6: Ο διανοούμενος στο Άουσβιτς

Ο διανοούμενος στο Άουσβιτς είναι σε προνομιακή θέση;

Για να απαντήσει σε αυτό το ερώτημα, Ο Λέβι σπεύδει αρχικά να ορίσει την έννοια του διανοούμενου, ως του καλλιεργημένου, με ζωντανή κουλτούρα ανθρώπου που δεν αποστρέφεται κανένα πεδίο γνώσης. Παρατηρεί, ότι λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η εργασία ήταν χειρονακτική, ως προς αυτό ο διανοούμενος βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Αλλά και η αναισθησία που καλύπτει τη ζωή του Άουσβιτς δεν είναι σίγουρα κάτι το οποίο μπορεί εύκολα να συνηθίσει. Γενικά δυσκολεύεται να «εκβαρβαριστεί» Ο ακρωτηριασμός της γλώσσας είναι κι αυτός τραυματικός για τους γερμανόφωνους διανοούμενους. Ο Amerg αναφέρει ότι υπέφερε γιατί αγαπούσε τη γλώσσα του.

Ωστόσο, ο διανοούμενος έχει και πλεονεκτήματα. Καταφέρνει μέσω της μνήμης της ποίησης και της λογοτεχνίας να συνδέεται με το παρελθόν και τον άνθρωπο μέσα

του. Αυτή η σύνδεση τον πείθει ότι το μυαλό του δεν έχει πάψει να λειτουργεί. Η παύση που του προσφέρει αυτή η ενθύμηση, είναι εφήμερη αλλά ουσιαστική. Ακόμη, Ο Λέβι αναφέρει για τον εαυτό του συγκεκριμένα, ότι η ιδιότητά του ως χημικό τον έσωσε από τους θαλάμους αερίων καθώς ήταν χρήσιμος για τους Γερμανούς.

Σημειώνει ωστόσο και ότι οι διανοούμενοι είχαν την τάση να συνεργάζονται με την εξουσία.

Γενικά, αυτοί που είχαν περισσότερες πιθανότητες επιβίωσης στα στρατόπεδα ήταν οι πιστοί σε κάποιο δόγμα, πολιτικό ή θρησκευτικό. Αυτοί ήταν είτε καλλιεργημένοι είτε όχι.

Στο τέλος του κεφαλαίου αναφέρεται ότι δεν υπάρχει ηρωισμός στο θάνατο στο Άουσβιτς, αφού ο θάνατος εκεί είναι γραφειοκρατικός, τετριμμένος, κι ο σκοπός της ζωής είναι η επιβίωση.

Κεφάλαιο 7: Στερεότυπα

Στο κεφάλαιο αυτό, αρχικά, ο Πρίμο Λέβι κάνει τη διάκριση ανάμεσα σε αυτούς που έχουν βιώσει την αιχμαλωσία και σιωπούν (είτε λόγω δυσφορίας, «ντροπής», είτε λόγω ανεπούλτων πληγών) και σε αυτούς που διηγούνται (γιατί η αιχμαλωσία έγινε το κέντρο της ζωής τους, γιατί είναι μάρτυρες, για να βρουν παραμυθία).

Στερεοτυπικές ερωτήσεις που δέχονται οι δεύτεροι είναι «γιατί δεν αντιδράσατε», «γιατί δεν εξεγερθήκατε», «γιατί δε διαφύγατε τη σύλληψη». Ο Λέβι αναλαμβάνει να απαντήσει σε καθεμία από αυτές χωριστά. Όσον αφορά την αντίδραση/απόδραση, μας πληροφορεί ότι οι φυγάδες τιμωρούνταν με θάνατο και γενικά η φυγή δεν ήταν απλή, ειδικά για τα υποσιτισμένα ανθρώπινα ράκη στα οποία είχαν μετατραπεί. Ωστόσο, υπήρξαν και προσπάθειες απόδρασης, ελάχιστες επιτυχημένες, αλλά και εξεγέρσεις. Οι εξεγέρσεις αυτές ήταν αδύνατο να είναι μαζικές. Ο βασικός σκοπός τους ήταν να διαδωθεί το φριχτό μυστικό του Άουσβιτς, των κρεματορίων και των θαλάμων αερίων. Η φυγή ήταν δευτερεύοντας – και μη ρεαλιστικός – στόχος, όπως και η νίκη. Γενικά μέσα από την ιστορία αντιλαμβανόμαστε ότι οι επιτυχημένες επαναστάσεις έγιναν υπό αναποτελεσματική ή ελαφριά καταπίεση, και ποτέ από αυτούς που είχαν αγγίξει τον πάτο. Κάποιος με ελαφρότερα δεσμά αναλάμβανε να σπάσει και τα δικά τους. Την επανάσταση την ξεκινάνε αυτοί που βιώνουν την καταπίεση, αλλά όχι στο πετσί τους. Επομένως, το ποσοστό των κρατουμένων που είχε τη δυνατότητα να επαναστατήσει ήταν πολύ περιορισμένο. Τέλος, όσον αφορά το γιατί οι κρατούμενοι, όσοι μπορούσαν, δεν διέφυγαν τη σύλληψη: Η μετανάστευση είναι πάντα οδυνηρή, δύσκολη και δαπανηρή, δεν είναι μια απόφαση που την παίρνει κανείς απλά. Άλλωστε σε πολλές χώρες τα σύνορα ήταν κλειστά και ακόμα και η μετανάστευση δεν ήταν σίγουρη λύση. Ακόμα, πρέπει να αναλογιστούμε ότι πολλές φορές, δυσκολευόμαστε να διαισθανθούμε πόσο κοντά μας είναι ο κίνδυνος και πόσο άμεσα πρέπει να δράσουμε. Και τα σημάδια του συγκεκριμένου κινδύνου, ήταν πολύ εξωφρενικά για να είναι αληθινά. Δεν μπορούμε να πιστέψουμε στην ύπαρξη μη επιτρεπτών ηθικά πραγμάτων εύκολα.

Κεφάλαιο 8: Γράμματα από Γερμανούς

Στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο ο Λέβι μιλάει για την αλληλογραφία που είχε με τους Γερμανούς αναγνώστες του βιβλίου του μετά την μετάφρασή του, οι οποίοι ανήκουν στη γενιά που επέτρεψε το Άουσβιτς. Ξεκαθαρίζει ότι δε θεωρεί τους Γερμανούς «κακούς» συνολικά, πράγμα που άλλωστε είχε καταλάβει και από την

εμπειρία του στο Άουσβιτς. Στον πρόλογο της έκδοσης στα γερμανικά γράφει ότι ελπίζει το βιβλίο να έχει απήχηση, όχι μόνο για λόγους φιλοδοξίας, αλλά και γιατί «η φύση αυτής της απήχησης θα του επιτρέψει να κατανοήσει βαθύτερα τους Γερμανούς». Στις επιστολές τους, απαντώντας σε αυτό, κάποιοι ισχυρίζονται ότι είναι αδύνατο να γίνουν κατανοητοί. Άλλοι υποκρίνονται μεταμέλεια, άλλοι δίνουν απλουστευτικές εξηγήσεις, ενώ κάποιοι μοιράζονται την αγανάκτησή του, κυρίως όσοι είχαν κάνει πράγματα, στο βαθμό που μπορούσαν κατά του ναζισμού. Καταλήγει ότι το έγκλημα των Γερμανών είναι ότι δε βρήκαν ποτέ το θάρρος να μιλήσουν για αυτά που έβλεπαν να συμβαίνουν, και αρνιούνταν να πιστέψουν τις φρικαλεότητες.

4. Η κοινοτοπία του κακού

Το θέμα της εργασίας μας για το Project φέτος ήταν η μελέτη της κοινοτοπία του κακού ως μέσου κατανόησης του φασισμού. Στο πλαίσιο αυτό διαβάσαμε και σας παρουσιάζουμε τρία βιβλία, του Άaron Άπεφελντ *Η ιστορία μιας ζωής*, του Πρίμο Λέβι *Η ανακωχή*, του Ερρίκου Σεβίλλια *Αθήνα Άουσβιτς*, καθώς και την ταινία Χάνα Άρεντ.

4.1 Αarόν Άπεφελντ, *Η ιστορία μιας ζωής*

Το διήγημα του Άaron Άπεφελντ «Ιστορία μιας ζωής» είναι η ιστορία της δικής του ζωής. Όπως σπεύδει να μας ενημερώσει ο συγγραφέας πριν αρχίσει τη διήγηση, τα γεγονότα που θα μας παραθέσει δεν είναι χρονολογικά τοποθετημένα, αλλά έχουν καταταχθεί με βάση την μνήμη του, καθώς και τη συνείδησή του, η οποία παλεύει να ενώσει τις διάφορες αναμνήσεις δίνοντας έτσι ένα νόημα στην ίδια την ύπαρξη του Άπεφελντ.

Οι αναμνήσεις του Άπεφελντ ξεκινούν από τα παιδικά του χρόνια πριν το ξέσπασμα του πολέμου. Εικόνες από τη ζωή του με τους Εβραίους γονείς του στην πόλη όπου κατοικούσαν έρχονται ασυνείδητα στο μυαλό του: η μητέρα του να κοιτά έξω από το παράθυρο και εκείνος να ακολουθεί το βλέμμα της σαγηνευμένος από τη μαγεία της βροχής. Κι έπειτα: φράουλες! Ο πατέρας τις φέρνει στο σπίτι όπου η μητέρα τις περιποιείται και σαν ένα είδος τελετουργικού κάθονται οι τρεις τους και τρώνε. Τρώνε όσο θέλουν, ξέρουν ότι οι φράουλες δεν θα τελειώσουν. Μοιάζει σαν όλα τα καλά να είναι ατελείωτα.

Έπειτα έρχονται οι επισκέψεις στους παππούδες, οι οποίοι κατοικούν στην εξοχή. Το ενδιαφέρον του συγγραφέα επικεντρώνεται τότε στον παππού του. Εκείνος είναι μία αυστηρή και παραδοσιακή εβραϊκή φυσιογνωμία και ο συγγραφέας γνωρίζει μαζί του τον Θεό. Οι δυο τους περπατούν μέχρι τον τόπο της σύναξης και οι περίπατοι είναι πάντα σιωπηλοί, καθώς ο παππούς απαιτεί την ησυχία. Η σιωπή συνεχίζεται στην σύναξη, όπου ο συγγραφέας νιώθει να τον πλημμυρίζει απελπισία, καθώς όλοι φαίνεται να γνωρίζουν την γλώσσα με την οποία μπορούν να μιλήσουν με τον Θεό, ενώ ο ίδιος μεγαλωμένος από μοντέρνους γονείς ποτέ δεν την διδάχτηκε. Ο παππούς του όμως καταλαβαίνει την αναστάτωση του και του δίνει την ευκαιρία να αποδράσει. Ο συγγραφέας τότε θυμάται να τρέχει και να παρατηρεί τη φύση, αλλά στο τέλος πάντα να γυρνά στην σύναξη.

Στο τέλος μιας τέτοιας επίσκεψης, λοιπόν, -στην τελευταία πριν τον πόλεμο-, ο συγγραφέας θυμάται να κλαίει, να μαραζώνει δίχως αφορμή, να μην θέλει να

αποχωριστεί το χωριό, σαν να ήξερε το τι επρόκειτο να συμβεί και να προσπαθούσε απελπισμένα να συνεχίσει την ζωή όπως την ήξερε. Ο πατέρας όμως τον χαστουκίζει μαθαίνοντάς τον να είναι σκληρός και να αντέχει στις αλλαγές.

Όταν λοιπόν γύρισε με τους γονείς του στην πόλη, ξέσπασε ο πόλεμος. Για ένα διάστημα η οικογένεια βιώνει την κοινωνική απομόνωση και παράλληλα ο πατέρας ψάχνει τρόπο διαφυγής από την αυστρουγγρική αυτοκρατορία. Στην περίοδο εκείνη ο παππούς έρχεται στην πόλη όπου και ξεψυχά. Ο συγγραφέας παρατηρεί την στοργική μορφή της μητέρας του που πια έχει στερέψει από κουράγιο. Τα καλά έχουν πια τελειώσει και η αντοχή είναι προϋπόθεση της επιβίωσης.

Έπειτα ακολουθεί η συγκέντρωση από τους Γερμανούς και ο οριστικός αποχωρισμός από τους γονείς του. Ο συγγραφέας δεν μιλά για τον καιρό που ακολούθησε μέσα στο στρατόπεδο συγκέντρωσης, παρά αναφέρει μόνο ότι κατά την περίοδο εκείνη είχε αποξενωθεί από την πραγματικότητα και δεν συνειδητοποιούσε το τι γινόταν.

Ακολουθεί η ελευθέρωση. Ο συγγραφέας περιφέρεται πια στα δάση της Ρουμανίας με μόνο σύντροφο το στοργικό πρόσωπο της μητέρας του. Όμως η περιπλάνηση αυτή δεν φαίνεται να διαρκεί πολύ, καθώς στη συνέχεια βρίσκει ένα σπίτι στο οποίο και γίνεται υπηρέτης της οικοδέσποινας. Εκείνη όντας εξαιρετικά επιρρεπής στις αλλαγές διάθεσης, πότε συμπεριφέρεται φιλικά στον συγγραφέα και πότε εχθρικά. Αλλά ο συγγραφέας έχει μάθει πια να επιβιώνει στις αλλαγές. Αγνοεί τον οξύθυμο χαρακτήρα της οικοδέσποινάς του παραμένοντας πάντα σιωπηλός και επικεντρώνεται στις εργασίες του, μέρος των οποίων είναι και να πηγαίνει για ψώνια στην κοντινή πόλη. Στα ταξίδια του αυτά μαθαίνει ότι το να είσαι Εβραίος αποτελεί κίνδυνο και από τότε τον κυριεύει ο φόβος μήπως τον ανακαλύψουν και τον ξανακλείσουν σε στρατόπεδο. Σε μία καταιγίδα το σπίτι της οικοδέσποινάς του κατέρρευσε και εκείνος άρχισε για ακόμα μία φορά την περιπλάνησή του στα δάση.

Αυτή τη φορά περνά από πολλούς τόπους και βιώνει το χάος που επικρατεί. Γνωρίζει ανθρώπους κάθε λογής: βλέπει άλλοτε έντιμους άνδρες να έχουν μετατραπεί σε άτιμους, βλέπει τρελούς να κάνουν παρέα με παιδιά και να νιώθουν ότι αυτό το χάος τους δικαιώνει διότι πια δεν ήταν κατώτεροι, αλλά ήταν αυτοί που μπορούσαν να επιβιώσουν κάτω από αυτές τις συνθήκες. Τέλος, ο συγγραφέας συναντά και ανθρώπους που ο πόλεμος δεν έχει καταφέρει να αλλάξει, αλλά αυτοί είναι ελάχιστοι. Όμως όλοι αυτοί οι άνθρωποι έχουν μάθει να λυτρώνονται από τα πάθη τους είτε αφηγούμενοι τις ιστορίες του είτε θρηνώντας χαμένα πρόσωπα. Αντίθετα, ο συγγραφέας έχει μάθει μονάχα να αφουγκράζεται τα πρόσωπα, τις καταστάσεις γύρω του και να μένει σιωπηλός, απομονωμένος και αλύτρωτος, δίχως γλώσσα και δίχως μιλή. Διότι έχει ακούσει τόσες γλώσσες και έχει δει την μητρική του γλώσσα – τα Γερμανικά – να μετατρέπεται από το όμορφο άκουσμα των λόγων της μητέρας του σε άγριες και θανάσιμες προσταγές. Σε μία προσπάθειά του, λοιπόν, να βρει καταφύγιο ζητά να του μάθουν να προσεύχεται. Αυτό πραγματοποιείται έπειτα από πολλά χαστούκια από τον δάσκαλό του, αλλά ο συγγραφέας είναι πια σκληρός και αυτό δεν τον σταματά από το να βιώσει μία μικρή πρώτη λύτρωση.

Ο συγγραφέας δίνει ένα τέλος στην περιπλάνησή του με την εγκατάστασή του στην Ιερουσαλήμ, τον τόπο του Θεού που πια είχε μάθει να λατρεύει. Εκεί ασχολείται με τα γράμματα, σπουδάζει και συναναστρέφεται με λόγιους της εποχής του. Βρίσκει πια την γλώσσα που τόσο λαχταρούσε και μαζί με αυτή και την μιλή του. Γράφοντας την ιστορία του γνωρίζει την ολοκληρωτική λύτρωση.

4.2 Πρίμο Λέβι, *Η Ανακωχή*.

Η Ανακωχή αποτελεί αυτοβιογραφικό έργο του Πρίμο Λέβι και εκδόθηκε το 1963. Γεννημένος το 1919 στην Ιταλία, ο Λέβι ήταν Ιταλοεβραίος, χημικός και συγγραφέας. Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και συγκεκριμένα το 1945, παρέμεινε στο στρατόπεδο του Άουσβιτς στη Γερμανία από το οποίο επέζησε, κυρίως, λόγω του επαγγέλματός του ως χημικός, κάτι το οποίο φάνηκε εξαιρετικά χρήσιμο στους Γερμανούς.

Τις εφιαλτικές εμπειρίες του από το στρατόπεδο του Άουσβιτς καταγράφει στο, επίσης αυτοβιογραφικό έργο του, *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος* (1947), του οποίου νοηματική συνέχεια αποτελεί το βιβλίο του *Η Ανακωχή*. Πρωταγωνιστής ο νόστος του ανθρώπου ο οποίος προσπαθεί όχι μόνο να επιστρέψει στην πατρίδα του, αλλά και να ξαναβρεί την ανθρώπινή του υπόσταση.

Στην *Ανακωχή* περιγράφονται όλα τα γεγονότα τα οποία έζησε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του προς την πατρίδα του, αλλά και πώς εκείνος αναγκάστηκε να συνεχίσει να μάχεται για την καλύτερη ζωή, την οποία ονειρευόταν ακόμη και μετά την κόλαση των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ο αγώνας του μπορεί να χαρακτηριστεί ως την Οδύσσεια του ανθρώπου που προσπαθεί να βρει τη χαρά και την ανάγκη για ζωή, την οποία το Άουσβιτς είχε εξαλείψει. *Η Ανακωχή* γράφεται δεκαέξι χρόνια μετά το *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος* με πιο ώριμη και συστηματική γραφή. Σκοπός του συγγραφέα αποτελεί η προσωπική του λύτρωση μέσω της εξιστόρησης των δρώμενων που έμελλαν να σημαδέψουν τη ζωή του, έως το τέλος της.

Η ιστορία ξεκινά τον Ιανουάριο του 1945 όταν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς γίνεται αισθητή η παρουσία ρωσικής περιπόλου, η οποία στοχεύει στην απελευθέρωση των φυλακισμένων από την απομύζηση των ανθρώπινων στοιχείων τους.

Ο αφηγητής, βαριά ασθενής, σημαδεμένος από τις κακουχίες μεταφέρεται μαζί με αρκετούς συγκρατούμενους στο αναρρωτήριο όπου τίθεται υπό τη φροντίδα των νοσοκόμων. Περί τα τέλη Φλεβάρη, όταν η κατάσταση της υγείας του κρίνεται ικανή να του επιτρέψει να φύγει οδηγείται στο στρατόπεδο διερχομένων. Στο δρόμο προς το στρατόπεδο διερχομένων, το οποίο αποτελεί ενδιάμεσο σταθμό για τους κρατούμενους των στρατοπέδων συγκέντρωσης, συναντά έναν Έλληνα που θα αποτελέσει σύντροφο στο ταξίδι του. Μαζί του φτάνει στην, ακατάλληλη για διαμονή, Κρακοβία. Αναγκάζεται να κάνει εμπόριο στην ελεύθερη αγορά της για να εξασφαλίσει την τροφή του, και σύντομα την εγκαταλείπει για την Κατοβίτσε όπου βρισκόταν το στρατόπεδο διερχομένων στο οποίο θα κατέλυε στη συνέχεια.

Στο στρατόπεδο της Κατοβίτσε, όπου παραμένει έως τα μέσα Μαΐου, λαμβάνει το ρόλο του βοηθού ιατρού. Κατά τη διαμονή του εκεί πληροφορείται το τέλος του πολέμου στις 8 Μαΐου, το οποίο αποτελεί το εναρκτήριο λάκτισμα για τη συνέχιση του ταξιδιού της επιστροφής και για την έξοδο από την Κατοβίτσε. Κάποια στιγμή η υγεία του κλονίζεται από μια σοβαρή ασθένεια από την οποία αναρρώνει χάρις στη βοήθεια ενός φίλου του γιατρού.

Επιλογή της ρωσικής κυβέρνησης αποτελεί ο επαναπατρισμός των ξενιτεμένων στις πατρίδες τους. Ο συγγραφέας μαζί με άλλους κρατούμενους της Κατοβίτσε επιβιβάζεται σ' ένα τρένο για την Οδησό. Παρ' όλες τις κακουχίες και τις δύσκολες συνθήκες τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει στο ταξίδι, φτάνει τελικά στη Ζμερίνκα, η οποία βρισκόταν 350 χιλιόμετρα μακριά από την Οδησό. Εκεί παραμένει έως τα τέλη Ιούνη.

Στη συνέχεια, παρόλο που η Οδησός βρίσκεται νότια, αναχωρεί για τον Βορρά με τελικό προορισμό το χωριό Σλουτσκ, όπου καταλύει για δέκα ημέρες σε στρατόπεδο διερχομένων. Ακολουθεί πεζοπορία πολλών χιλιομέτρων για τους ενοίκους του στρατοπέδου έως τη Στάργιε Ντόρογκι, οι οποίοι φιλοξενούνται στο στρατόπεδο «Κόκκινο Σπίτι» μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1945. Στην προσπάθειά του να επιστρέψει στην Ιταλία επιβιβάζεται σ' ένα ακόμη τρένο. Ταξιδεύει έναν ολόκληρο μήνα, υπό αντίξοες συνθήκες, και μέσω Ρουμανίας, Ουγγαρίας και Αυστρίας καταλήγει στις 19 Οκτωβρίου 1945 πίσω στο σπίτι του στο Τορίνο.

Αυτή η οκτάμηνη περιπλάνηση στο περιθώριο του πολιτισμού, η επιβολή της ανάγκης της συνέχισης του αγώνα, οι πρόσφατες μνήμες της βασανιστικής ζωής στο Άουσβιτς, καθώς και οι ελπίδες και η προσπάθεια επανάκτησης της προηγούμενης ζωής συνθέτουν τη μαγεία της *Ανακωχής*.

Στο έργο αυτό καταγράφονται αξιοσημείωτα περιστατικά ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ο Ντανιέλε, ένας από τους συντρόφους του συγγραφέα, όταν συναντά μια ομάδα Γερμανών οι οποίοι λιμοκτονούν - μια που κανείς δεν τους βοηθά λόγω της εθνικότητάς τους και των δεινών που προκάλεσε ο λαός τους - τούς προσφέρει ψωμί. Είναι συγκινητικό το γεγονός ότι παρόλο που οι Γερμανοί του στέρησαν ολόκληρη την οικογένειά του και του προκάλεσαν τόσο πόνο και οδύνη, εκείνος αρνείται να γίνει σαν αυτούς και να τους διακρίνει λόγω εθνικότητας.

Ένα άλλο περιστατικό αναφέρεται σε κάποια Γερμανίδα γριούλα, η οποία βλέποντας τις θηριωδίες γύρω της συντάσσει προσωπική επιστολή προς τον Χίτλερ λέγοντάς του ότι κάνει λάθος, σε μια προσπάθεια να τον αποτρέψει από την πρόκληση κι άλλου πόνου. Μέσω της συγκεκριμένης πράξης καταφαίνεται η ανάγκη για προσπάθεια ανατροπής και πάταξης του κακού.

Το τρίτο περιστατικό αναφέρεται στη ζωή ενός παιδιού το οποίο γεννήθηκε στο Άουσβιτς. Ενός παιδιού του οποίου ολόκληρη η ύπαρξη έχει στιγματιστεί από την κόλαση των στρατοπέδων. Ενός παιδιού ορφανού, αδύναμου το οποίο αναγκάζεται να ζήσει τον εφιάλτη, χωρίς να γνωρίσει ποτέ την ευτυχία ή την αγάπη. Ο ναζισμός στερεί από το παιδί κάθε δικαίωμα για ζωή, καθιστώντας την κάθε του στιγμή δυστυχισμένη. Το παιδί αυτό, ο Ούρμπινεκ, πεθαίνει τριών ετών πολεμώντας μέχρι την τελευταία του στιγμή, χωρίς να γνωρίσει ποτέ το φως.

Ο Πρίμο Λέβι, και ο άνθρωπος τον οποίο ενσαρκώνει, είναι ο αδικημένος από τη ζωή. Ο άνθρωπος που ένα αλόγιστο και δαιμονικό μίσος τον καταστρέφει. Είναι ο μαχητής ο οποίος προσπαθεί να επιβιώσει στην κόλαση την οποία δημιούργησε το μίσος ενός διεστραμμένου νου. Στην *Ανακωχή* παρουσιάζεται ο άνθρωπος που αντικρίζει το φως μέσα από το έρεβος των στρατοπέδων, ο άνθρωπος που αντικρίζει τον θάνατο καθημερινά, αλλά που συνεχίζει να ελπίζει και να βασίσει την ύπαρξή του στο αβάσιμο όνειρο της απελευθέρωσης. Ο άνθρωπος που, συνεχώς, αντιμετωπίζει τον πόνο και τη δυστυχία, αλλά που συνεχίζει να μάχεται παρά τη νέκρωση της ανθρωπιάς που τον περιβάλλει.

Η Οδύσσειά του διακατέχεται από αβεβαιότητα και νοσταλγία, η οποία είναι, όπως αναφέρει ο συγγραφέας, «ένα βάσανο ανθρώπινο ευγενικό και εύθραυστο, αλλά χειρότερο από την πείνα και τις κακουχίες». Ο ήρωας μιας τέτοιας ιστορίας είναι εκείνος που πρέπει να συνεχίσει να ελπίζει, να συνεχίσει να πονά για να ξεφύγει από την άδικη καταστροφή ενός ολόκληρου λαού και από τη διαστροφή που κρύβεται πίσω της, διότι ο άνθρωπος ο οποίος καλείται να αντιμετωπίσει μια τέτοια λαίλαπα βαθμιαία χάνει την ανθρωπιά του στο βωμό της επιβίωσης. Όταν όμως απελευθερώνεται, κυριεύεται από την ανάγκη να ζήσει τη ζωή που στερήθηκε, να νιώσει όπως όλοι οι άνθρωποι συναισθήματα ανθρώπινα!

Ο επιζών του Άουσβιτς είναι καταδικασμένος να υποφέρει για πάντα από τον εφιάλτη ο οποίος δεν παύει ποτέ να επιστρέφει!

4.3 Ερρίκος Σεβίλλια, Αθήνα- Άουσβιτς.

Το βιβλίο *Αθήνα-Άουσβιτς* αναφέρεται στην είσοδο του Ερρίκου Σεβίλλια στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τις εμπειρίες του από εκεί, καθώς και στην έξοδό του. Ήταν μια μέρα του 1944 στην Αθήνα όταν οι Γερμανοί συνέλαβαν τους Εβραίους της πόλης. Είχαν ζητήσει πριν λίγο καιρό τους καταλόγους των εκεί Εβραίων, όμως δεν κατάφεραν να τους πάρουν γιατί δεν υπήρχαν. Για αυτό ζήτησαν από τους Εβραίους να πάνε να γραφτούνε στη συναγωγή και να δίνουν το <<παρών>> ορισμένες μέρες. Μια τέτοια μέρα ξεκινάει η ιστορία του συγγραφέα. Οι Γερμανοί συλλαμβάνουν τον Μάρτιο του 1944 όσους βρέθηκαν στην συναγωγή στην Αθήνα και τους επιβιβάζουν σε ένα τρένο. Τους οδήγησαν στο Χαϊδάρι, όπου έμειναν δέκα μέρες. Εκεί χώρισαν τους άντρες από τις γυναίκες και τα παιδιά. Οι άντρες, των οποίων την ιστορία παρακολουθούμε εκτενέστερα λόγω του συγγραφέα, επιβιβάστηκαν σε άλλο τραίνο, για να οδηγηθούν στο Άουσβιτς.

Το ταξίδι διήρκεσε εννιά μέρες και οι συνθήκες ήταν απάνθρωπες: για τουαλέτα υπήρχε μόνο ένα βαρέλι, κοιμόντουσαν στριμωγμένοι ο ένας πάνω στον άλλο, οι Ες-Ες του φερνόντουσαν πολύ σκληρά, ενώ υπήρχε και ένας ηλικιωμένος νεκρός τον οποίο οι Γερμανοί αρνούσαν να βγάλουν έξω από το βαγόνι. Ακόμα, αυτές τις δεκα εννιά ημέρες οι άνθρωποι ήταν αζύριστοι, άπλυτοι και γεμάτοι ψείρες.

Όταν έφτασαν στο Άουσβιτς, έγινε πάλι διαλογή και την επόμενη ημέρα τους έδωσαν ένα πιάτο φαγητό, τους ξύρισαν, ους έκαναν τατουάζ έναν αριθμό και τους άλειψαν με λάδι. Ο συγγραφέας στη διαλογή των αντρών επιλέχτηκε να πάει με τους αρρώστους όμως στο κρυφά μεταπήδησε στην ομάδα των δυνατών, επειδή είδε εκεί τον ανηψιό του και το γαμπρό του. Από τότε άρχισαν οι αγγαρείες. Εάν κάποιος αργούσε έστω και λίγοι Γερμανοί τον χτυπούσαν ανελέητα.

Την δέκατη μέρα από την άφιξή του στο στρατόπεδο ο συγγραφέας αρρώστησε. Έμεινε δέκα μέρες στο λεγόμενο <νοσοκομείο>, το οποίο δεν ήταν τίποτα παραπάνω από ένα απλό στρατό-πεδο, αλλά για αρρώστους. Ανέπτυξε φιλική σχέση με έναν Γάλλο γιατρό ο οποίος τον βοήθησε να βγει από το νοσοκομείο, αφού ο συγγραφέας ήταν πολύ αδύνατος για να πάρει την έγκριση. Οι πολωνοί, ωστόσο, όπως μαθαίνουμε από τον συγγραφέα συμπεριφέρονταν βάνουσα. Εκείνες τις ημέρες έμαθε και για τα κρεματόρια, καθώς και για τους θαλάμους αερίων. Ο συγγραφέας οδηγήθηκε στο Λάγκερ D, το οποίο ήταν για τους εργαζόμενους. Μετέφερε χαλίκια δώδεκα ώρες την ημέρα, το ίδιο ακριβώς έκαναν και οι γυναίκες. Το φαγητό τους ήταν δυο σούπες την ημέρα και ένας καφές σκέτος το πρωί. Ο ανιψιός του και ο γαμπρός του δούλευαν στα κρεματόρια. Εκεί, αφού έπαιρναν τα χρυσαφικά των ανθρώπων, στρίμωγναν τους ίδιους και τα παιδιά, στους θαλάμους αερίων, τους σκότωναν και ύστερα τους έκαιγαν. Όπως μαθαίνουμε, το λίπος που έμενε το έβαζαν σε βαρέλια (άγνωστη συνέχεια) και τις σκόνες τις έβαζαν σε καταπακτές, και αργότερα τις πετούσαν στο ποτάμι. Οι άνθρωποι εκεί έβλεπαν τόσο συχνά αυτή την πραγματικότητα, ώστε έφτασαν στην απάθεια.

Απόπειρες διαφυγής έγιναν αρκετές εκείνον τον καιρό. Μία, όμως ο συγγραφέας με την περιγραφή αναλυτικά. Ήταν η περίπτωση ενός Λαρισαίου, του Αλβέρτου Ερρέρα. Ο Ερρέρα πετούσε τις στάχτες των νεκρών στο ποτάμι, και το σχέδιό του περιλάμβανε να χτυπήσει τους Γερμανούς που επέβλεπαν αυτός και τους συγκατατούμενους και να αποχωρήσουν. Όμως οι άλλοι τρεις δεν θέλησαν. Ο

Ερρέρα, όμως, αφού χτύπησε και σκότωσε τους φύλακες άρχισε να τρέχει. Λίγες μέρες αργότερα οι Ες-Ες τον βρήκαν, τον βασάνισαν, τον άφησαν νεκρό δεμένο σε μια καρέκλα για παραδειγματισμό και ύστερα τον έκαψαν. Οι υπόλοιποι που δεν ακολούθησαν, αλλά έμειναν πίσω, βρήκαν και αυτοί τον θάνατο, μετά από πολλά βασανιστήρια.

Ύστερα από το Σεπτέμβρη του 1945, οι κρατούμενοι αρχίζουν και αναθαρρούν, καθώς γίνονται αεροπλανοφόρες επιθέσεις των συμμάχων, οι οποίοι γνωρίζουν ότι στο συγκεκριμένο στρατόπεδο υπάρχουν άμαχοι πληθυσμοί και για αυτό δεν βομβαρδίζουν.

Μια άλλη απόδραση ετοιμαζόταν από τα τέλη Σεπτεμβρίου και έγινε 6 Οκτωβρίου. Ένας προδότης όμως το γνωστοποίησε στους Γερμανούς, οι οποίοι σκότωσαν όσους θεωρούσαν υπεύθυνους. Οι άνθρωποι εκεί αγανάκτησαν τόσο πολύ, ώστε έκαψαν ζωντανό τον προδότη. Παράλληλα, ο συγγραφέας έχασε το γαμπρό του και τον ανηψιό του.

Στα τέλη Οκτωβρίου του 1945 (οι Γερμανοί είχαν φύγει από την Ελλάδα) οι κρατούμενοι μεταφέρθηκαν στο Μπρεσλάου, στη βόρεια Γερμανία. Το στρατόπεδο αυτό δεν είχε κρεματόρια, οι κρατούμενοι έσκαβαν για τη μεταφορά νερού ενώ το χιόνι ακουμπούσε το δέρμα τους. Το φαγητό ήταν ακόμη λιγότερο και όποιος ήταν τυχερός έπαιρνε λίγα λαχανικά από κήπους στη διαδρομή προς το μέρος, όπου έσκαβαν.

Στις αρχές Δεκεμβρίου ο συγγραφέας μαζί με κάποιους άλλους μεταφέρθηκαν στο Καλτ Βασσερ (κρύο νερό στο γερμανικά), όπου η θερμοκρασία ήταν δώδεκα βαθμούς κάτω από αυτή στο προηγούμενο στρατόπεδο, ενώ το βράδυ έφτανε και στους μείον 20. Βράδυ <<δούλευε>> και ο συγγραφέας για το άνοιγμα σιδηροδρομικής γραμμής. Σε αυτό το στρατόπεδο οι Γερμανοί ήταν το ίδιο αυστηροί και σκληροί με τα προηγούμενα, και χτυπούσαν χωρίς δισταγμό όποιον καθυστερούσε. Το μόνο -συγκριτικά- καλό ήταν η ύπαρξη μιας σόμπας. Στα τέλη Σεπτεμβρίου της χρονιάς που ακολούθησε οι σύμμαχοι κέρδιζαν έδαφος και ο Σεβίλλιας προσπαθούσε με πολύ κόπο να μείνει ζωντανός αφού τα άκρα του είχαν μεγάλες πληγές από το κρύο και το φαγητό ήταν πολύ λιγότερο απ' ό,τι στο Μπιρκενάου. Μετά από λίγες μέρες οι γιατροί τον έστειλαν στο αναρρωτήριο: υπήρχε μια σόμπα, έτρωγαν μια σούπα μια φορά την ημέρα και ήταν γεμάτοι ψείρες. Από το χέρι του έβγαινε πύον και, αφού η πληγή δεν έκλεινε, τον έστειλαν με μερικούς ακόμα στο νοσοκομείο.

Το δεύτερο <<νοσοκομείο>> είχε τρία πατώματα. Υπήρχαν δυο σόμπες, όμως το φαγητό ήταν ακόμη λιγότερο. Ο συγγραφέας αναφέρεται στους αρρώστους ως <<σκελετοί που περπατάνε>>. Ζούσαν σε άθλιες συνθήκες, ήταν γυμνοί, γεμάτοι ψείρες, <<εκατομμύρια>> πάνω στα στρώματα και παντού υπήρχε βρωμιά. Καθώς πολλοί υπέφεραν από κρουσπαγήματά, τους κόβονταν πολύ εύκολα τα χέρια και τα πόδια. Ο συγγραφέας χρειάστηκε ακρωτηριασμό, όμως αρνήθηκε και για αυτό τον έστειλαν πίσω στο λάγγερ. Πλέον, λόγω μάλλον του ότι οι Γερμανοί έχαναν έδαφος, η εργασία δεν ήταν υποχρεωτική, και ο συγγραφέας έτρωγε από τα σκουπίδια φλούδες. Κάποια μέρα του Απρίλη τους καθάρισαν το λάγγερ. Άρπαξε κρύωμα και ήταν καταβεβλημένος και εξασθετισμένος από ψυχικές δυνάμεις Η μόνη του παρηγοριά ήταν ότι άκουγε ότι η ελευθερία ήταν κοντά, λογικό αφού οι Γερμανοί δεν είχαν να φάνε και ούτε τους χτυπούσαν. Την πέμπτη μέρα χωρίς φαγητό μπήκε μέσα κάποιος φωνάζοντας ότι οι Γερμανοί ηττήθηκαν. Ο συγγραφέας ήταν τόσο κουρασμένος που δε μπορούσε να σηκωθεί. Τους περιποιήθηκαν Ρώσοι: τους έδιναν φαγητό (ψωμί, σοκολάτα, ρούχα, κρέατα..). Όσα ήθελαν έπαιρναν ο

καθένας, αλλά πολλοί πέθαιναν από το υπερβολικό φαγητό. Ξεκίνησαν για κανονικό νοσοκομείο, τους έπλυναν, τους ξύρισαν και τους έδωσαν καθαρά ρούχα. Εκείνη την περίοδο ο συγγραφέας ζύγιζε 32 κιλά.

Στο νοσοκομείο δε μπορούσε να περπατήσει. Δυο δυο τον πήγαιναν. Την 25η μέρα μπόρεσε να περπατήσει. Λόγω της αβιταμίνωσης έβγαζε εξογκώματα και παρά τις συμβουλές των γιατρών έφυγε από το εκεί νοσοκομείο για να πάει στην Αθήνα. Ήθελε μαζί με άλλους Έλληνες να πάει στην Ουγγαρία.

Επιβιβάστηκε σε λανθασμένο τρένο και ακολούθησε ένα μακρύ ταξίδι, σε πολλές άλλες πόλεις: από τη Γερμανία στο Άουσβιτς, από εκεί με τη βοήθεια Ρώσων στο Κλέβιτς, από εκεί στο Κάτοβιτς, ύστερα πάλι στη Γερμανία, όπου πραγματοποιήθηκε ανταλλαγή με Ρώσους, τους παρέλαβαν Αμερικανοί και τους οδήγησαν στο Σπενχάιμ. Εκεί βρέθηκε με άλλους Έλληνες. Είχε ακόμα κάποιους καλόγερους, που είχε εμφανίσει πριν καιρό, αλλά έπειτα από μια ένεση άρχισε να γίνεται καλά. Η νοσοκόμα του συμπεριφερόταν πολύ καλά, και ο συγγραφέας ζύγιζε πλέον 62 κιλά. Από το Σπενχάιμ πήγε στο Μανχάιμ, στο Μόναχο, στην Ιταλία, στην Ταράντα και, τέλος, στο λιμάνι του Πειραιά στην Αθήνα. Εκεί με μεγάλη του χαρά συνάντησε τη γυναίκα του και τις δυο του ανιψιές. Ο συγγραφέας, όπως αναφέρει, παρά τα χρόνια που είχαν περάσει συνέχισε να βλέπει εφιάλτες τη νύχτα, και επιπρόσθετα το τατουάζ στο χέρι του τού θύμιζε τις τρομερές αναμνήσεις από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

4.4. Επιλογικές σκέψεις για την κοινοτοπία του κακού

Ολοκαύτωμα. Άουσβιτς. Στο άκουσμα των δύο αυτών λέξεων η πλειονότητα των ανθρώπων νιώθει να κατακλύζεται από σύγχυση και φόβο, συναισθήματα που οδηγούν στην απομάκρυνση από την εξήγηση των κινητήριων δυνάμεων των παλιών αυτών γεγονότων.

-Γιατί;

Τον λόγο της συμπεριφοράς αυτής θα προσπαθήσω να εξηγήσω παρακάτω. Το Ολοκαύτωμα χαρακτηρίζεται ως το απόλυτο κακό που πραγματοποιήθηκε από ανθρώπους ενάντια ανθρώπων στην ιστορία της Ευρώπης. Για να γίνει όμως κατανοητή η πρόταση αυτή είναι απαραίτητο να αναλύσουμε τις έννοιες του αγαθού και του κακού. Εξετάζοντας το άτομο, από το οποίο προέρχονται οι αντίστοιχα αγαθές και κακές πράξεις παρατηρούμε ότι ενεργεί βάση δύο αισθημάτων: το ένα είναι της προσωπικής του συνείδησης, ενώ το δεύτερο είναι το αίσθημα του νόμου που έχει θεσπιστεί από την κοινωνία. Όμως, η ατομική συνείδηση δεν συμβαδίζει απαραίτητα με το κοινωνικό νομικό πλαίσιο και ως αποτέλεσμα οι έννοιες του αγαθού και του κακού είναι δυνατό να ορίζονται διαφορετικά μέσα στα δύο αυτά πλαίσια. Για να αποφευχθεί, λοιπόν, το χάος το οποίο είναι πιθανό να επιφέρουν οι ατομικές ενέργειες βασιζόμενες σε διαφορετικούς προσωπικούς συνειδησιακούς κανόνες, η κοινωνία έχει θεσπίσει εκτός από τους νόμους και το εθιμικό δίκαιο, το οποίο βασίζεται στην κοινή αποδοχή μίας ηθικής, μίας συνείδησης, η οποία υποστηρίζεται από νόμους και κατά την οποία η πρόταση λόγου χάρη «ου φονεύσεις» είναι θεματοφύλακας του αγαθού, καθώς η πράξη του φόνου αντιπροσωπεύει το κακό. Όμως, όπως είναι λογικό, στο πλαίσιο μίας τέτοιας ηθικής παρεμβάλλεται και ο πειρασμός του να ακολουθήσει ο άνθρωπος τα άγρια ένστικτά του και να πράξει το κακό. Για να αποφευχθεί αυτό, απαιτείται μία τυφλή υπακοή από τη μεριά του ατόμου στην αγαθή συνείδηση, δηλαδή απαιτείται ευσυνειδησία. Όμως, εξετάζοντας την

περίπτωση του Άιχμαν κατά τη διάρκεια της δίκης του στην Ιερουσαλήμ, η Χάννα Άρεντ τον χαρακτηρίζει ως νομοταγή πολίτη, καθώς και ευσυνείδητο άτομο. Αυτό συμβαίνει διότι το Γ' Ράιχ σήμανε την αλλαγή του νομικού πλαισίου και μαζί με αυτό και του εθιμικού δικαίου. Η αλλαγή του πρώτου, δηλαδή των νόμων γίνεται εύκολα αντιληπτή καθώς κατά την περίοδο εκείνη οι υπάρχοντες νόμοι που παραδείγματος χάρη καταδικάζουν τους δολοφόνους καταλύονταν από τα λόγια του Χίτλερ, τα οποία είχαν την ισχύ νέων νόμων: και αυτά έλεγαν ότι είναι ανάγκη ο κόσμος να «καθαριστεί» από τους «κατώτερους ανθρώπους».

Όπως προανέφερα όμως, οι νόμοι προστατεύουν την κοινή συνείδηση την οποία έχει ανάγκη η κοινωνία. Έτσι, είναι φυσικό η αλλαγή των νόμων να διακηρύσσει και να επισημοποιεί την αλλαγή του εθιμικού δικαίου, δηλαδή των κοινά αποδεκτών κανόνων ηθικής. Ως αποτέλεσμα, κατά τη διάρκεια του Γ' Ράιχ ο μόνος κανόνας ηθικής ήταν η υπακοή στα λόγια του Φύρερ και κατά συνέπεια στους νόμους. Με αυτόν τρόπο, η κοινή συνείδηση της πλειονότητας των ανθρώπων δεν είχε αλλάξει, αλλά είχε σωπάσει λόγω του φόβου που τους κυριεύε. Αυτοί που αποδέχθηκαν την αλλαγή των κανόνων ηθικής ήταν οι θαυμαστές και ακόλουθοι του Χίτλερ. Με αυτόν τον τρόπο, ο Άιχμαν με τον απέραντο θαυμασμό του προς τον Φύρερ και την φιλονομία του ήταν από εκείνους που οικειοποιήθηκαν τους νέους κανόνες ηθικής. Κατά συνέπεια, οι χαρακτηρισμοί του από την Άρεντ ως νομοταγή και ευσυνείδητου πολίτη είναι απόλυτα ορθές καθώς ο ίδιος δεν ήταν παρά πιστός ακόλουθος των νόμων και κανόνων του Γ' Ράιχ. Αυτό όμως που είναι αξιοσημείωτο για το Γ' Ράιχ - όπως τονίζει η Άρεντ, είναι ότι ο Άιχμαν όπως και πολλοί από τους υποταγμένους στον Χίτλερ αντιπροσωπεύουν ένα νέο είδος εγκληματιών. Αυτοί οι έννομοι εγκληματίες, τους οποίους δημιούργησε ο νόμος, είναι ελεύθεροι από κάθε ιδεολογικό πάθος και είναι κάθε άλλο παρά πνευματικά ασταθείς-παραδείγματος χάρη ο Άιχμαν δεν ήταν καν αντισημίτης. Αντίθετα, αυτό που τους χαρακτηρίζει είναι η απουσία σκέψης, η τυφλή υπακοή τους στους επιβεβλημένους νόμους και κανόνες ηθικής που τους οδηγεί στο να πράξουν το ακραίο κακό. Αυτό το κακό δεν ορίζεται από όλα τα άγρια ένστικτα μαζί -όπως μας λέει η Άρεντ, και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η πλειονότητα των υπαιτίων του Ολοκαυτώματος δεν ένωσε τον πειρασμό να πράξει το αγαθό. Διότι οι πράξεις τους δεν καθορίζονταν από ένστικτα, αλλά από μία λογική που επιβαλλόταν από τον Χίτλερ και που πρόσταζε την τυφλή υπακοή.

Άρα το Ολοκαύτωμα είναι πράγματι η μορφή του απόλυτου, του ακραίου κακού – όχι του ριζικού, διότι όπως σπεύδει να τονίσει η Άρεντ και όπως συμπεραίνουμε και από τα παραπάνω το ακραίο κακό στερείται βάθους και δαιμονικότητας. Το ακραίο κακό είναι αυτό που πράττεται από ευσυνείδητους και νομοταγείς πολίτες, οι οποίοι ακολουθούν μία απάνθρωπη λογική. Το ακραίο κακό είναι τελικά κοινότοπο και αυτό ακριβώς είναι που τρόμαξε τους συγχρόνους της Άρεντ-εκτός της νεολαίας- , οι οποίοι απαρνήθηκαν τα συμπεράσματα αυτά.

Τέλος, για να απαντήσουμε και στο αρχικό μας ερώτημα, αυτό που απογοητεύει εκείνους που σήμερα προσπαθούν να βρουν εξηγήσεις για τις αιτίες του Ολοκαυτώματος είναι η ίδια διαδικασία της σκέψης. Διότι η σκέψη εμβαθύνει, ψάχνει α βρει τη ρίζα του προβλήματος. Όμως, όπως προανέφερα, το ακραίο κακό δεν είναι ούτε βαθύ, ούτε ριζικό. Αντίθετα τα χαρακτηριστικά αυτά αντιπροσωπεύουν μόνο το αγαθό.

5. Οι Εβραίοι της Ελλάδας και η εξόντωσή τους.

Οι Εβραίοι στην Ελλάδα

Από την αρχαιότητα ακόμα ο ελληνικός εβραϊσμός συγκροτήθηκε ιστορικά μέσα από διαδοχικά κύματα μετανάστευσης, τα οποία καθόρισαν την πολυσχιδή φυσιογνωμία του.

Κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο μικρές ομάδες εγκαταστάθηκαν σε μεγάλα λιμάνια του Αιγαίου.

Κατά την διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας δεν μεταβάλετε η θέση τους αφού δεν σημειώνονται μαζικές διώξεις.

Κατά τον 16ο αι., που αποτέλεσε τη χρυσή εποχή τους, Εβραίοι διωγμένοι από την Ιβηρική Χερσόνησο εκμεταλλευόμενοι τις οικονομικές ευκαιρίες, την θρησκευτική ανεκτικότητα και τα κίνητρα εγκατάστασης που πρόσφεραν οι Σουλτάνοι μετανάστευσαν στα εμπορικά κέντρα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Θεσσαλονίκη μετατράπηκε σε εβραϊκή μητρόπολη. Εκτιμάται ότι το 1553 ζούσαν 20.000 Εβραίοι στη Θεσσαλονίκη συγκεντρωμένοι σε τρεις περιοχές.

Από τον 17ο αι. αποδυναμώθηκε η θέση τους λόγω της ανάπτυξης νέων εμπορικών οδών και της ενδυνάμωσης των χριστιανών Οθωμανών ανταγωνιστών τους.

Κατά τον 18ο αι. η κατάσταση των Εβραίων στον ελλαδικό χώρο παρέμεινε στάσιμη.

Κατά τον 19ο αι., με την Ελληνική Επανάσταση, διασπάστηκε η εβραϊκή οθωμανική οικουμένη. Η ταύτιση των Εβραίων με τους Οθωμανούς και άλλοι παράγοντες οδήγησαν στις μαζικές σφαγές εβραϊκών κοινοτήτων.

Κατά τον 20ο αι., στη Θεσσαλονίκη παρατηρείται δημογραφική ανάκαμψη και οικονομική ανάπτυξη των Εβραίων ώστε η πόλη να έχει έντονο εβραϊκό χρώμα.

Κατά τους Βαλκανικούς πολέμους και μετά, μεγάλος αριθμός Εβραίων εντάχθηκε στο ελληνικό κράτος αλλά η διαδικασία ένταξης αποδείχθηκε δύσκολη και επίπονη μέχρι την κορύφωση το 1931 με τον εμπρησμό του εβραϊκού συνοικισμού στη Θεσσαλονίκη. Παρ' όλες τις ταραχές οι Εβραίοι ενσωματώθηκαν στην Ελληνική κοινωνία διατηρώντας τις παραδόσεις και τη γλώσσα τους.

Κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί Εβραίοι πολέμησαν στο αλβανικό μέτωπο.

Στις 9 Απριλίου 1941, εισέρχονται οι Γερμανοί στη Θεσσαλονίκη. Με την γερμανική εισβολή στη Θεσσαλονίκη ξεκίνησε η εφαρμογή της «Τελικής Λύσης». Κατάσχονται και λεηλατούνται εβραϊκές περιουσίες.

Στις 11 Ιουλίου 1942, στη Θεσσαλονίκη, συγκεντρώθηκαν οι Εβραίοι άνδρες, με πρόσχημα την καταγραφή τους. Υποχρεώνονται σε πολύωρη ορθοστασία κάτω από τον ήλιο και εξευτελιστικές «γυμναστικές ασκήσεις». Πολλοί οδηγούνται σε καταναγκαστικά έργα οδοποιίας, κατασκευής οχυρωματικών έργων ή συντήρησης της σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκης – Αθηνών. Θα απελευθερωθούν τον Οκτώβριο με την καταβολή υπέρογκων λύτρων από την Κοινότητα.

Το Δεκέμβριο του 1942 καταστρέφεται το εβραϊκό νεκροταφείο της Θεσσαλονίκης, τα υλικά χρησιμοποιούνται σε οικοδομές. Τα εβραϊκά καταστήματα και οι επιχειρήσεις κατάσχονται.

Τον Φεβρουάριο του 1943 οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης υποχρεούνται να συγκεντρωθούν στα δύο γκέτο, που ορίζονται από τους Γερμανούς και να φορούν

το κίτρινο άστρο του Δαβίδ. Αρχίζει ο σχεδιασμός του εκτοπισμού των Εβραίων της Βουλγαρικής Ζώνης Κατοχής.

Τον Μάρτιο του 1943 οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης υποχρεούνται σε λεπτομερέστατη δήλωση των περιουσιακών τους στοιχείων, προσωπικών και επαγγελματικών. Σε συνολικά 19 σιδηροδρομικές αποστολές εκτοπίζονται, κάτω από φρικτές συνθήκες, περίπου 56.000 Εβραίοι της Θεσσαλονίκης. Προορισμός το στρατόπεδο του Άουσβιτς – Μπιρκενάου. Από αυτούς δεν θα ξαναγυρίσουν παρά μόνον περί τους 1.950. Η μεγαλύτερη εβραϊκή κοινότητα της Μεσογείου δεν θα είναι ποτέ η ίδια ξανά.

Το Μάρτιο του 1944 συλλαμβάνονται οι Εβραίοι της Αθήνας, της Χαλκίδας, της Καστοριάς, των Ιωαννίνων, της Άρτας, της Πρέβεζας, της Λάρισας, των Τρικάλων και του Βόλου. Τον Απριλίου του 1944 οι Εβραίοι της Αθήνας φορτώνονται από το στρατόπεδο του Χαϊδαρίου, όπου είχαν εγκλειστεί μετά τη σύλληψή τους, σε τρένο με προορισμό το Άουσβιτς. Στη διαδρομή προστίθενται βαγόνια με τους Εβραίους της Χαλκίδας, της Καστοριάς, των Ιωαννίνων, της Λάρισας και του Βόλου. Το Μάιο συλλαμβάνονται οι Εβραίοι της Κρήτης. Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς στέλνονται οι Εβραίοι της Κρήτης με το πλοίο «Τάναϊς» στον Πειραιά. Το πλοίο βυθίζεται, στις 9.6.1944, торπιλισμένο από αγγλικό υποβρύχιο και πνίγονται όλοι οι επιβάτες. Τον Ιουνίου του 1944 οι Εβραίοι της Κέρκυρας συλλαμβάνονται και εκτοπίζονται στο Άουσβιτς. Στη Ζάκυνθο, η ηρωική αντίσταση του Δημάρχου Λουκά Καρρέρ και του Μητροπολίτη Χρυσοστόμου ανατρέπει τα σχέδια των Γερμανών. Οι Εβραίοι του νησιού φυγαδεύονται και δεν συλλαμβάνεται ούτε ένας. Τέλος, τον Ιούλιο του 1944 συλλαμβάνονται οι Εβραίοι της Ρόδου και της Κω και μεταφέρονται στο Χαϊδάρι. Μαζί με μικρό επιπλέον αριθμό συλληφθέντων από την Αθήνα, αποστέλλονται, στο τέλος Αυγούστου, στο Άουσβιτς.

Η τύχη των εβραϊκών κοινοτήτων στον Ελλαδικό χώρο ποικίλει. Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων, της Κέρκυρας, της Κρήτης και της Ρόδου αφανίστηκαν αλλά οι Εβραίοι της Θεσσαλίας και της Ζακύνθου διασώθηκαν. Το Ολοκαύτωμα προκάλεσε τεράστιες απώλειες στον εβραϊκό πληθυσμό, της τάξεως του 88 %, ένα από τα υψηλότερα στην Ευρώπη.

Ο πληθυσμός των Εβραίων στην Ελλάδα υπολογιζόταν το 1940 στις 80.000 άτομα από τους οποίους παρέμειναν μετά την απελευθέρωση περίπου 10.000.

Σήμερα στην Αθήνα λειτουργούν 2 συναγωγές, στο Θησείο, Πνευματικό Κέντρο και στο Κορωπί γηροκομείο.

Υπάρχουν 2 νεκροταφεία της εβραϊκής κοινότητας, στο Α΄ Νεκροταφείο (δεν χρησιμοποιείται πλέον) και στο Γ΄ Νεκροταφείο.

Από το 1960 λειτουργεί στο Παλαιό Ψυχικό σχολείο της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών ώστε τα παιδιά να έχουν την δυνατότητα να γνωρίσουν την ελληνοεβραϊκή τους ταυτότητα.

Αντίστοιχα υπάρχουν εβραϊκά αξιοθέατα και σε άλλες πόλεις της χώρας όπως Ιωάννινα, Λάρισα, Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Χανιά και αλλού.

6. Η μαύρη Βίβλος της Χρυσής Αυγής, του Δημήτρη Ψαρρά

6.1 Η προέλευση του ονόματος της οργάνωσης

Παρότι η οργάνωση αποφεύγει να δηλώσει οτιδήποτε, σχετικά με την πραγματική πηγή του ονόματός της, υπάρχουν πάρα της εκδοχές, με την κυριότερη να αποδίδει την ονομασία της Χρυσής Αυγής σε μια αποκρυφιστική οργάνωση, της αρχές του 20ού αιώνα. Παρ'όλα αυτά, ο αρχηγός της οργάνωσης το αρνείται πεισματικά σε συνέντευξη όπου τέθηκε το ερώτημα, καθώς της λέει, <<Η μυστική οργάνωση Χρυσή Αυγή που υπήρχε στον μεσοπόλεμο δεν έχει καμιά σχέση μ'εμάς. Ο Άλιστερ Κρόουλι ήταν της σατανιστής. Εμείς πολεμήσαμε τον σατανισμό. Η πρώτη της σκέψη ήταν να ονομαστεί το κίνημά της "Ηώς", από την ομηρική λέξη για την αυγή. Αλλά επειδή το Ηώς δεν έλεγε τίποτε, θελήσαμε να το μεταφράσουμε.

Κι επειδή δεν της πήγαινε να το μεταφράσουμε της ο Καζαντζάκης "η ροδοδάκτυλη αυγή", το βγάλαμε Χρυσή Αυγή, να συμβολίζει και την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού>>. Αν και αυτή η άποψη φαίνεται να επιβεβαιώνεται μέσω της εφημερίδας και του περιοδικού της οργάνωσης, λόγω διαφόρων άρθρων που καταδικάζουν τον σατανισμό, η αλήθεια αποκαλύπτεται χάρη σε μερικά αποκαλυπτικά βιβλία που έχουν εκδωθεί από την ίδια την οργάνωση.

Συγκεκριμένα, το "Άριος Πολιτισμός" του Ίωνα Φιλίππου, ο οποίος είναι από τα ιδρυτικά στελέχη της οργάνωσης. Εκείνος, αναπτύσσει την απόκρυφη ιστορία του ναζισμού ως βάση της ιδεολογίας της ελληνικής ναζιστικής οργάνωσης. Στον πυρήνα της χιτλερικής μυθολογίας τοποθετεί την ιστορική αποκρυφιστική οργάνωση Χρυσή Αυγή. Πρώτα, διακρίνει τον <<άριο κλάδο>> του μυστικισμού από τον <<εβραιοχριστιανισμό>> και τον συνδέει με την Χρυσή Αυγή. Εν συνεχεία, στο βιβλίο αποκαλύπτεται ο τρόπος ίδρυσης και το όνομα του ιδρυτή της οργάνωσης, μέσα από τη συνέχεια του εθνοφυλετικού κινήματος. Παρακάτω, κατά τον Φιλίππου, όλη η ιστορία της Χρυσής Αυγής οδηγεί στον ίδιο τον Χίτλερ, ο οποίος διαδέχεται την αρχηγία της (σύμφωνα με τον Χρυσουαγίτη συγγραφέα), έπειτα από τον Βάγκνερ (ο οποίος παρουσιάζεται ως ο ιδρυτής της μυστικιστικής οργάνωσης...) και τον Νίτσε (ο οποίος προαγγέλει τον ερχομό του Φύρερ και του αρίου πολιτισμού). Αργότερα, δεν παραλείπεται η μύηση του Χίτλερ στην διαφοροποιημένη από την Θεοσοφική οργάνωση. Αυτά τα παραδείγματα είναι αρκετά για να αποδείξουν ότι η σημερινή φασιστική οργάνωση Χρυσή Αυγή, καθώς και όλοι οι ναζιστές του κόσμου, έχουν ως πρότυπο την αποκρυφιστική οργάνωση που προϋπήρξε.

6.2 Οι ενέργειες των μελών της πριν την συγκρότηση της οργάνωσης

Η κηδεία του απότακτου αστυνομικού Ευάγγελου Μάλλιου, στις 16 Δεκεμβρίου 1976, ο οποίος ήταν ένας από τους γνωστότερους βασανιστές εν διάρκεια του δικτατορικού καθεστώτος και είχε δολοφονηθεί δυο μέρες νωρίτερα από την οργάνωση <<17 Νοέμβρη>>, είχε αποτελέσει μέρος συγκέντρωσης για όλες τις φασιστικές οργανώσεις και κόμματα, νόμιμες και μη. Κεντρικός ομιλητής στην συνάθροιση-κηδεία, υπήρξε ο θερητικός της δικτατορίας Γεώργιος Γεωργαλάς, ο οποίος δεν είχε υποστεί καμία απολύτως δίωξη από το δημοκρατικό καθεστώς για την δράση του, απαλλαγμένος, εκείνος καθώς και όλα τα πολιτικά στελέχη της χούντας, υπό της δικαιολογίας ότι το πραξικόπημα υπήρξε ένα "στιγμιαίο έγκλημα".

Έπειτα από έναν καθαρά και βαθιά φασιστικό λόγο, ο οποίος παρέπεμπε στη δικτατορία, οι περισσότεροι από τους συγκεντρωμένους επιτέθηκαν σε όσους

δημοσιογράφους αναγνώριζαν, με αποτέλεσμα πέντε να καταλήξουν στο νοσοκομείο. Τα ονόματα των οποίων είναι: Γιάννης Φάτσης, Γιάννης Δημαράς, Γιώργης Κρεμμυδάς, Χρήστος Οικονόμου και Γιώργος Μαύρος. Τραυματίστηκαν επίσης ο Μιχάλης Δημητρίου και ο φωτορεπόρτερ Αλέκος Βουτσαράς. Ανάμεσα στους δράστες υπήρξε ο Νικόλαος Μιχαλολιάκος και ο Αντώνιος Γερονικολάου. Γνωστοί για διάφορες τρομοκρατικές ενέργειες που είχαν προηγηθεί. Ο Μιχαλολιάκος όντας τότε 19 ετών και σύμφωνα με δική του εξιστόρηση ενταγμένος από την περίοδο της δικτατορίας στη νεοφασιστική οργάνωση του Κώστα Πλεύρη Κόμμα 4ης Αυγούστου, αρνήθηκε τις κατηγορίες .

Στις 12 Ιανουαρίου του 1977 απορρίφτηκε η αίτηση αποφυλάκισης του Μιχαλολιάκου με ομόφωνη απόφαση εισαγγελέα και ανακριτή. Στο μνημόσυνο του Μάλλιου λίγες μέρες αργότερα επιχειρήθηκε από ομάδες νεοφασιστών να επαναληφθεί το ίδιο σκηνικό, αλλά χωρίς επιτυχία. Παρ'όλα αυτά, όλοι οι προφυλακισμένοι αφέθηκαν ελεύθεροι λίγο αργότερα.

Ελάχιστες εβδομάδες αργότερα, Ο Μιχαλολιάκος εμπλέκεται σε μια ακόμα σοβαρότερη υπόθεση. Στις 2 Μαρτίου του 1977, η έκθεση της Γενικής Ασφάλειας Αθηνών που είχε υποβληθεί στον εισαγγελέα στις 28 Φεβρουαρίου την ίδια χρονιά, για την ανέρευση όπλων και πυρομαχικών καθώς και την σύλληψη τριών βομβιστών (Αριστοτέλη Καλέντζη, Ανάργυρου Κακαβά, Ευάγγελου Χρηστάκη), δόθηκε στην δημοσιότητα.

Η έκθεση ανέφερε ότι ο Μιχαλολιάκος ήταν ένας από τους πέντε προσχθέντες για την ίδια υπόθεση. Λίγες μέρες αργότερα καλείται και πάλι από τον ανακριτή Γυφτάκη, με σκοπό να καταθέσει τα όπλα και τα πυρομαχικά που είχαν βρεθεί, αλλά και για τις τυφλές βομβιστικές ενέργειες στην Αθήνα. Αυτή τη φορά η κλήση θα αφορά τη συμμετοχή του στο Κόμμα της 4ης Αυγούστου και μαζί του καλούνται ο αρχηγός της οργάνωσης

Κώστας Πλεύρης και ο Ιωάννης Γιαννόπουλος. Χαρακτηριστικό για το κλίμα της εποχής και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζαν οι αρχές το νεοφασιστικό φαινόμενο ήταν ότι την ίδια μέρα, ο ίδιος ανακριτής κάλεσε και τα στελέχη του ΕΚΚΕ Άννα Φιλίνη, Πέτρο Στάγκο και Χρήστο Μπίστης, επειδή <<του δόθηκαν πληροφορίες ότι το ΕΚΚΕ κρύβει όπλα>>. Έτσι, ήταν η πρώτη πολιτική γραμμή της πρώτης εκλεγμένης μεταπολιτευτικής κυβέρνησης Καραμανλή, να εξισώνονται οι νοσταλγοί της δικτατορίας, με στελέχη οργανώσεων της αντιδικτατορικής αντίστασης. Στις 6 Ιουλίου 1977 παραπέμπονται 12 πολίτες και 17 αστυνομικοί για τα επεισόδια στην κηδεία του Μάλλιου. Ανάμεσά του και ο Μιχαλολιάκος. Η δίκη ξεκίνησε στις 9 Μαΐου 1978 με εκείνον να απουσιάζει από το ειδώλιο καθώς είχε καταταγεί στον στρατό. Το δικαστήριο αποφάσισε να διαχωρίσει την υπόθεση για εκείνον και έναν άλλο κατηγορούμενο, θεωρώντας πως δεν είχαν κλητευθεί εμπρόθεσμα. Στην τέταρτη επέτειο της μεταπολίτευσης, τη νύχτα της 23ης Ιουλίου, η Αθήνα συνταράζεται από 13 βομβιστικές επιθέσεις, με κυριότερες τις εκρήξεις στους κινηματογράφους Έλλη (11/3/1978) και Ρεξ (20/6/1978), όπου προβάλλονταν δύο ταινίες από την ΕΣΣΔ. Στις 31/7/1978 η Γενική Ασφάλεια Αθηνών δηλώνει ότι εξάρθρωσε φασιστική τρομοκρατική οργάνωση, με εννέα συλληφθέντες. Ανάμεσά τους ο Νικόλαος Μιχαλολιάκος μαζί με άλλους τρεις, κατηγορούμενος <<για κατάρτιση και συμμετοχή σε τρομοκρατική ομάδα, προς διάπραξη εγκλημάτων δ'εκρηκτικών υλών>>.

6.3 Η διαφοροποίηση της Χρυσής Αυγής από παρόμοιες ακροδεξιές οργανώσεις

Από την πρώτη στιγμή ο Μιχαολιάκος και οι στενοί του συνεργάτες διαφοροποιήθηκαν από τους ποικίλους ακροδεξιούς ηγετίσκους που επιχείρησαν να αναδειχτούν με πολυάριθμα οργανωτικά σχήματα στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης. Η βασική διαφορά της Χρυσής Αυγής από όλες αυτές τις ομάδες ήταν ότι εξαρχής δήλωσε πίστη στον εθνικοσοσιαλισμό. Αρχικές πηγές έμπνευσης της οργάνωσης είναι τα ίδια τα στελέχη του χιτλερικού καθεστώτος και διάφορες μομοειδής οργανώσεις σε όλο τον κόσμο.

6.4 Η ευθεία αναφορά της Χρυσής Αυγής στον ναζισμό

Η συνεχής αναφορά της Χρυσής Αυγής στον ναζισμό καθώς και η υπερπροβολή του αρχαίου ελληνικού ιδανικού, έχει ως σκοπό την ισοστάθμιση του φασισμού/ναζισμού με τον ελληνισμό. Έτσι οι δωσίλογοι και συνεργάτες των γερμανών κατά τη διάρκεια της κατοχής θα μπορούσαν να ονομαστούν πατριώτες.

Ένα συγκροτημένο ντοκουμέντο για την ιδεολογία της οργάνωσης, το οποίο φέρει τον τίτλο Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών, είναι ένα εθνικοσοσιαλιστικό μανιφέστο που κυκλοφόρησε στα τέλη της δεκαετίας του '80.

<<Αν η Αγία Γραφή είναι το Ιερό βιβλίο των Χριστιανών, αν το Κεφάλαιο είναι το ευαγγέλιο των μαρξιστών κι αν τα δύσσομα έργα του εβραϊκού συρμού είναι τα λατρεμένα ινδάλματα των αστών κάθε εποχής, για μας τους εθνικοσοσιαλιστές πηγή αστείρευτης ζωής και κοσμικός λόγος ήταν και θα είναι στους αιώνες το θείο τραγούδι της Ιλιάδας>>. Έτσι ξεκαθαρίζεται το τρίπτυχο: αντιχριστιανισμός, αντιμαρξισμός, αντισημιτισμός. Η Διακήρυξη ξεκινά με την καταγγελία των νικητών του πολέμου και τη διεκτραγώδηση της ήττας του ναζισμού. Το δεύτερο κεφάλαιο της Διακήρυξης φέρει τον χαρακτηριστικό τίτλο <<Ο εθνικοσοσιαλισμός υπερασπιστής των αρχών του πολιτισμού>> και αναδεικνύει την ταύτιση των μελών της Χρυσής Αυγής με τους ηττημένους του Παγκοσμίου Πολέμου: "Είμαστε οι γιοι εκείνων που τότε ηττήθηκαν>>. Ακολουθεί εκτενής ύμνος του εθνικοσοσιαλισμού. Ενδιαφέρον έχει εδώ ότι η Διακήρυξη υποδεικνύει την επιστροφή σε μια αρχαιελληνική συνείδηση μέσα από το φίλτρο του ναζισμού: [Ο εθνικοσοσιαλισμός] ήταν μια τάση για αναβίωση των αρχέγονων φυλετικών αρετών και των ευγενών βιολογικών ενστίκτων του Αρίου Δημιουργού που από τις καταβολές του Μύθου και διά του μεταφυσικού δεσμού του Αίματος, ανηφόριζε ίσαμε τον καιρό μας. Ήταν ακόμα και προπάντων η σύγχρονη έκφραση του ίδιου εκείνου αρχέγονου τρόπου ζωής, του Ομηρικού προτύπου Ζωής, σύμφωνα με το οποίο πλάστηκαν οι Θεοί και οι Ήρωες και το οποίο κυοφόρησε τον πολιτισμό και δημιούργησε την κλασική αρχαιότητα>>. Από την εξύμνηση του εθνικοσοσιαλισμού δεν λείπει και η εκτίμηση ότι <<οικοδόμησε ένα κράτος δικαίου>> ή ακόμα και ότι <<καλλιέργησε μια ηθική συμπεριφορά των ατόμων θεμελιωμένη στην αξία της Τιμής>>. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται, όπως αρμόζει στη διακήρυξη αρχών ενός γνήσιου ναζιστικού μορφώματος στον <<Εβραίο, το παράσιτο του πολιτισμού>>. Το κείμενο απαριθμεί μια σειρά από χαρακτηριστικά, τα οποία συνιστούν τον απανταχού Εβραίο όλων των εποχών. Ακολουθεί το κεφάλαιο <<Είμαστε εθνικοσοσιαλιστές, είμαστε δημιουργοί>> με κατάληξη πάλι στον <<πανταχού παρόντα Εβραίο>> και το κεφάλαιο <<Η δημοκρατία φορέας εκφυλισμού των παραδοσιακών αξιών>>. Στο επόμενο κεφάλαιο διεκτραγωδεύεται η κατάσταση του <<εκφυλισμένου αστού δημοκράτη>> και ακολουθεί μια σειρά εντολών προς τους εθνικοσοσιαλιστές. Κάτω από τον τίτλο <<Έθνος και Φυλή>>, η Διακήρυξη αναλύει πώς η <<φυλετική επιμειξία είναι το αίτιο του βιολογικού

εκφυλισμού του Άριου δημιουργού>>. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται το μίσος του εθνικοσοσιαλισμού προς τις άλλες φυλές.

Ο επίλογος της Διακήρυξης επιγράφεται <<Πολεμώντας για τη νέα Χαραυγή>> και αναφέρεται στις <<λίγες προσωπικότητες>> που ξεχώρισαν <<μέσα στις τόσες χιλιετηρίδες που η Λευκή Φυλή πολεμά και δημιουργεί στον Ευρωπαϊκό χώρο>>. Οι τελευταίες λέξεις της Διακήρυξης είναι με κεφαλαία γράμματα: <<ΖΗΤΩ Ο ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ!>>

6.5 Οι διακηρυγμένοι εχθροί της οργάνωσης

Εδώ μπορεί να προστεθεί ο κάθε νοήμων άνθρωπος αλλά σύμφωνα με τους ναζιστές υπάρχει μια λίστα ολόκληρη. Οι εχθροί των φασιστών είναι κομμουνιστές, Εβραίοι, άνθρωποι διαφορετικών χρωμών, διανοούμενοι καθώς και πολλοί άλλοι.

Πηγές

Βιβλία:

- 1) Άπελφελντ Ααρόν, *Ιστορία μιας ζωής*, εκ. Εστία.
- 2) Κέρτες Ίμερ, *Το μυθιστόρημα ενός ανθρώπου δίχως πεπρωμένο*, εκ. Καστανιώτης.
- 3) Λέβι Πρίμο, *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος*, εκ. Άγρα
Λίλιθ,
Αυτοί που βούλιαξαν και αυτοί που σώθηκαν, εκ. Άγρα
Η ανακωχή.
- 4) Ταγκύεφ Πιέρ-Αντρέ, *Τι είναι ο αντισημιτισμός*, εκ. Εστία.
- 5) Εγκυκλοπαίδεια Δομή 1^{ος} και 25^{ος} τόμος.
- 6) Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Larousse Britannica 40^{ος}, 43^{ος}, 48^{ος} και 52^{ος} τόμος.
- 7) Ιστορία των Ελλήνων 13^{ος} τόμος εκδόσεις Δομή

Διαδίκτυο:

Εφημερίδα «Καθημερινή» άρθρο: «Ουγγαρία και αντισημιτισμός», του Σταύρου Ζουμπουλάκη.

<http://el.wikipedia.org>

google εικόνες

Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος <http://www.jewishmuseum.gr/gr/index.html>

Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης <http://www.jmth.gr/indexGR.htm>

Η εμπειρία των Εβραίων της Ελλάδας στις οπτικοακουστικές μαρτυρίες για το

Ολοκαύτωμα <http://gjst.ha.uth.gr/el/history.php>

http://www.kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=370:2009-06-05-11-22-37&catid=99:2009-06-04-07-06-01&Itemid=76

<http://argolikivivliothiki.gr/2011/10/14/η-βόρεια-ελλάδα-υπό-βουλγαρική-κατοχή-1/rizaleos/>

